

Bibliotekarz

5

1980
ROK XLVII
WARSZAWA

TREŚĆ

<i>B. Budyńska</i> : Kierownicza kadra instruktorska w świetle badań ankietowych	105
<i>M. Drzewiecki</i> : Biblioteki szkolne wobec nowego systemu oświaty	110
<i>K. Ilnicka</i> : Praktyki studentów bibliotekoznawstwa	113
X Narada dyrektorów ośrodków naukowo-badawczych i pracy metodycznej krajów socjalistycznych (Kiszyniów, 17—21 marca 1980 r.) (<i>J. Kołodziejska</i>)	115
Przegląd piśmiennictwa	
Sprawy bibliotek i czytelnictwa w prasie (<i>eLBe</i>)	117
Piąta edycja „Biblioteki fachowej” (<i>A. Lech</i>)	119
Bibliotekarstwo w Wielkiej Brytanii (<i>I. Łukijaniuk</i>)	121
Helena Radlińska o bibliotece (w 101 rocznicę urodzin) (<i>J. Szocki</i>)	123
Kronika Krajowa (<i>L. B.</i>)	125
Kronika Zagraniczna (<i>Z. Kolanoowska</i>)	126
Z żałobnej karty	
Anna Plech (1943—1980) (<i>M. Górecka-Lasota</i>)	127
Irena Szaniawska — wspomnienie (<i>J. Kołodziejska</i>)	128

CONTENTS

— The Managers of the Methodical Divisions in Public Libraries Brought to Light by Questionnaire Investigations	105
— School Libraries in the Face of the New Educational System	110
— Practical Training of Librarianship' Students	113
— X Meeting of the Directors of the Science-research Centres and Methodical Works in the Socialist's Countries	115
Review of Books and Articles	
Problems of Books and Reading in the Press	117
Domestic Chronicle	125
Foreign Chronicle	126
From Memories	127

СОДЕРЖАНИЕ

— Руководители. Методических центров в массовых библиотеках в свете анкеты	105
— Школьные библиотеки перед лицом новой системы просвещения	110
— Практики студентов библиотекведения	113
— X Собрание директоров центров научно-исследовательской и методической работы социалистических стран (Кишинев, 17—21 март 1980 г.)	115
Обзор литературы	
Проблемы библиотек и чтения на печати	117
Внутренняя хроника	125
Зарубежная хроника	126
Из печатной	127

REDAGUJE KOMITET: *Lucjan Biliński, Tadeusz Bruszewski, Marcin Drzewiecki, Krystyna Galewicz, Jadwiga Kołodziejska (red. naczej), Jerzy Maj (sekr. red.), Mięczyśław Mazurkiewicz, Kazimierz Podhorski, Zbigniew Zmigrodzki.*

BARBARA BUDYŃSKA
INSTYTUT KSIĄŻKI I CZYTELNICTWA

KIEROWNICZA KADRA INSTRUKTORSKA W ŚWIETLE BADAŃ ANKIETOWYCH

Bibliotekarze stanowią w chwili obecnej, grupę zawodową dość mało znaną pod względem cech społecznych, demograficznych i zawodowych. Szersze co do zasięgu badania stanu kadr bibliotekarskich w Polsce były prowadzone w latach sześćdziesiątych, a następnie w pierwszej połowie lat siedemdziesiątych. Pierwsze badania tego typu podjęte były przez Stanisława Antoszczuka. St. Antoszczuk zdołał zrealizować tylko wstępny etap planowanego zakresu badań. W roku 1974 T. Turowska i A. Dziubecki przeanalizowali stan kadry instruktorskiej w bibliotekach publicznych ale — niestety — wyniki tych badań odnoszą się do nieaktualnej już struktury organizacyjnej sieci.

Zmiany ilościowe i jakościowe wśród bibliotekarzy związane z reformą administracyjną nie zostały dotychczas stwierdzone i opisane. Podjęcie badań nad stanem kadr w skali ogólnokrajowej, szczególnie w bibliotekach publicznych, jest więc przedsięwzięciem równie koniecznym, co trudnym. W tej sytuacji celowe jest prowadzenie cząstkowych badań nad strukturą kadr bibliotekarskich, rozpoznawanie wybranych grup bibliotekarzy.

Pierwszą grupą bibliotekarzy, która ostatnio została poddana analizie jest kadra dyrektorska wojewódzkich bibliotek publicznych. Charakterystyka tej grupy została zamieszczona w pracy J. Kołodziej-skiej „Biblioteki publiczne po podziale administracyjnym kraju”.

Instytut Książki i Czytelnictwa, korzystając z zorganizowanych dwukrotnie szkoleń dla kierowników działów instrukcyjno-metodycznych wojewódzkich bibliotek publicznych (Radziejowice 1979, Jarcin 1980), postanowił tę właśnie grupę bi-

liotekarzy, jako następną, poddać badaniom ankietowym.

Ankieta przeprowadzona wśród kierowników działów instrukcyjno-metodycznych umożliwiła poznanie wybranej grupy bibliotekarzy, określenie ich cech społecznych, demograficznych i zawodowych, sprecyzowanie opinii i sądów respondentów na tematy związane bezpośrednio z ich warszatem pracy oraz pozwoliła poznać opinie dotyczące funkcjonowania biblioteki w środowisku, rozumienia charakterystycznych zjawisk i procesów, które występują w powiązaniu z biblioteką. Ankieta miała umożliwić również poznanie zainteresowań czytelniczych badanej grupy w zakresie literatury fachowej oraz beletrystycznej.

Struktura społeczna, demograficzna i zawodowa respondentów

Na pytania ankiety odpowiedziało 40 osób, w tym 13 osób z województw „starych” i 27 osób z województw „nowych” (podział na dwa typy województw: „stare” i „nowe” będzie używany w trakcie analizy struktury społeczno-demograficznej respondentów w celu uzyskania informacji porównawczych)*.

* Pod określeniem „stare” województwa należy rozumieć te, które zachowały nazwę i siedzibę władz wojewódzkich z poprzedniego podziału administracyjnego, to jest województwa: białostockie, bydgoskie, gdańskie, katowickie, kieleckie, koszalińskie, krakowskie, lubelskie, łódzkie, olsztyńskie, opolskie, poznańskie, rzeszowskie, szczecińskie, warszawskie, wrocławskie i zielonogórskie. Są to jednak inne województwa (Red.).

Wśród badanej zbiorowości 12,5% ogółu stanowili mężczyźni (5 osób) i 87,5% kobiety (35 osób).

Charakterystyczną cechą struktury wieku respondentów jest to, że 87,5% ankietowanych znajduje się w fazie pełnej aktywności zawodowej, tj. między 31—55 rokiem życia.

W strukturze wieku bibliotekarzy obserwujemy przewagę osób w wieku średnim.

Jako granicę wieku średniego przyjmujemy 40 lat. Kategorie wieku 36—40 lat reprezentuje 35% badanych (14 osób), wieku 41—45 — 20% (8 osób). Między 36 a 45 rokiem życia znajduje się więc 55% osób badanych.

Podobnie struktura wieku kształtuje się wśród respondentów województw starych, dominujące przedziały skupiają 61,4% osób. W województwach nowych przedziały wieku najliczniej reprezentowane przesunęły się do kategorii 50 lat i skupiają 36,6% osób.

Średnia wieku wśród kierowników działów instrukcyjno-metodycznych wynosi 40 lat — w województwach nowych i starych średnia kształtuje się również na poziomie 40 lat.

Interesująco rysuje się w badanej zbiorowości problem stażu pracy zawodowej (bibliotekarskiej) oraz stażu pracy na stanowisku kierowniczym w dziale instrukcyjno-metodycznym. Najliczniejszą grupę stanowią osoby pracujące w zawodzie bibliotekarskim 16—20 lat (40% ogółu respondentów), następnie osoby pracujące 21—25 lat — 22,5% oraz 11—15 lat — 12,5%. Trzy dominujące przedziały stażu pracy skupiają 75% respondentów.

Podobnie kształtuje się sytuacja wśród pracowników województw starych i nowych. W województwach starych 76,9% osób posiada staż w granicach od 11 do 25 lat, z dominującym przedziałem 21—25 lat — 38,4%, natomiast w województwach nowych 74% respondentów posiada staż najdłuższy, w tym 48% osób staż od 16—20 lat.

Przeciętny staż pracy zawodowej kierowników działów instrukcyjno-metodycznych wynosi 17 lat, w województwach nowych również 17 lat i w województwach starych 16 lat. Badana grupa charakteryzuje się długim stażem pracy zawodowej. Podane wyżej liczby świadczyć mogą o istniejącej stabilizacji badanej grupy w zawodzie bibliotekarskim, a co się z tym wiąże posiadaniem dużego doświadczenia i rutyny zawodowej. Długi staż pracy w zawodzie bibliotekarskim nie odpowiada długości stażu na stanowisku kierownika działu instrukcyjno-metodycznego. Staż kierowniczy jest w większości przypadków znacznie krótszy niż bibliotekarski a wśród kierowników z województw nowych bardzo często nie przekracza 2,3 lat. Respondenci mają stosunkowo krótki staż pracy na stanowisku kierowniczym. Staż

krótszy niż 5 lat mają 23 osoby (57,5% ogółu) do 1 roku — 6 osób (1 z województwa starego), od 1 do 2 lat — 11 osób (4 osoby z województw starych), od 3—4 lat — 6 osób, w tym 3 z województw starych.

Powyższe dane to informacje z ostatnich pięciu lat. Są one o tyle znaczące, że wskazują na istotne zmiany kadrowe zachodzące w ciągu tego okresu na stanowiskach kierowników działów instrukcyjno-metodycznych zarówno w województwach nowych, jak i województwach starych.

Jaki był przebieg pracy zawodowej respondentów do momentu objęcia stanowiska kierowniczego w dziale instrukcyjno-metodycznym?

Wszyscy pracowali w bibliotece. Spośród 40 ankietowanych 30 osób pełniło w trakcie swojej pracy zawodowej funkcję instruktora. Doświadczenia i umiejętności zdobyte w trakcie pełnienia obowiązków instruktorskich są niewątpliwie bardzo cenne w chwili obecnej, przy organizowaniu i prowadzeniu pracy instrukcyjno-metodycznej.

Najważniejszą cechą społeczną badanej grupy jest wykształcenie. Stwierdzony uprzednio długi staż bibliotekarski wśród przeważającej części respondentów powinien być podbudowany odpowiednim przygotowaniem zawodowym.

Wśród 40 respondentów 24 osoby mają wykształcenie bibliotekarskie. Wyższe wykształcenie bibliotekarskie ma 13 osób (32,5% ogółu badanych), wykształcenie bibliotekarskie na poziomie studium 3 osoby (7,5% respondentów) i wykształcenie średnie bibliotekarskie 8 osób (20%). W trakcie studiów bibliotekarskich są 4 osoby (10% ogółu). Wśród pozostałych respondentów charakterystyczne jest wyższe wykształcenie niebibliotekarskie. W grupie tej znajdują się tylko humaniści: 7 polonistów, 4 historyków, 1 pedagog. Jak kształtuje się struktura bibliotekarzy z przygotowaniem zawodowym w województwach nowych i starych?

W województwach nowych na 23 ankietowanych 17 osób posiada wykształcenie bibliotekarskie oraz 4 osoby znajdują się w trakcie studiów bibliotekarskich, wśród respondentów z przygotowaniem zawodowym 8 osób posiada kwalifikacje na poziomie wyższym, 2 osoby na poziomie studium i 7 osób na poziomie średnim. W województwach starych wśród 13 respondentów 7 posiada przygotowanie zawodowe: 5 osób wyższe, 1 osoba na poziomie studium i 1 osoba średnie.

Jak wskazują powyższe dane zdecydowanie więcej fachowców na stanowiskach kierowników działów instrukcyjno-metodycznych zatrudniają województwa nowe.

Jednym z ważnych czynników stanowiących o stabilizacji w zawodzie jest wynagrodzenie pracowników za wykonywaną pracę. Przeciętne miesięczne uposażenie kierownika działu instrukcyjno-metodycz-

nego wynosi 4418 zł, a biorąc pod uwagę podział na dwa typy województw, w województwach starych przeciętne uposażenie wynosi 4562 zł, natomiast w województwach nowych 4437 zł. Przedstawione liczby wskazują, że przeciętne zarobki kierowników działów instrukcyjno-metodycznych kształtują się na jednakowym poziomie. Istnieje jednak duża rozpiętość uposażeń zasadniczych wśród ankietowanych, biorąc pod uwagę takie kryteria jak jednakowy staż pracy, ten sam typ i poziom wykształcenia. Rozbieżności te mogą być w części uzasadnione. Przy określaniu wysokości poborów premiowane są takie elementy jak: — staż pracy, kwalifikacje zawodowe, przebieg pracy zawodowej, wydajność pracy, zajmowane stanowisko itp. Nie można więc jednoznacznie określić wysokości poborów ani stwierdzić, że jedno są zbyt niskie a drugie zbyt wysokie. Zaznaczyć jednak należy, że istnieją różnice w wysokości uposażenia, które w dużym stopniu są wynikiem niedofinansowania niektórych województw.

Reasumując dotychczasowe rozważania należy zakończyć je raczej optymistycznym stwierdzeniem. Przeprowadzona charakterystyka respondentów wskazała na szereg istotnych, pozytywnych cech wśród badanej grupy (wiek, staż, wykształcenie). Ankietowani stanowią pod wieloma względami grupę jednorodną np. płeć, wiek, staż pracy. Nie rysują się dysproporcje między pracownikami województw nowych i województw starych. Wbrew utartym opiniom kadra z województw nowych charakteryzuje się podobnymi cechami co kadra z województw starych a biorąc pod uwagę wykształcenie fachowe jest w sytuacji znacznie lepszej.

Opinie respondentów na temat biblioteki

Współczesne biblioteki publiczne uczestniczą w kształtowaniu społecznego i kulturalnego środowiska. Charakter środowiska, przemiany w nim zachodzące wyznaczają bibliotece cele, funkcje oraz wskazują optymalne formy organizacyjne podporządkowane zaspokajaniu różnorodnych, zmieniających się potrzeb.

Dlatego też, mówiąc głównie o bibliotekach publicznych, ich celach, działaniach, wymieniamy pewne charakterystyczne zjawiska, które występują ściśle w powiązaniu z bibliotekami. Mówimy, między innymi o społecznej funkcji biblioteki, czytelnictwie powszechnym, funkcjach założonych i realizowanych przez biblioteki oraz różnych formach organizacyjnych łączących grupy bibliotek w sieci i systemy. Respondenci, pracownicy wojewódzkich bibliotek publicznych spotykają się z tymi zjawiskami bądź ich elementami w pracy codziennej.

Jak postrzegają te zjawiska i jakie mają

o nich opinie? Większość respondentów pisząc o społecznej funkcji biblioteki, wymieniła jedynie charakterystyczne cechy jednostkowe zjawiska. Biblioteka pełni społeczną funkcję, ponieważ upowszechnia czytelnictwo, zaspokaja różnorodne potrzeby czytelnicze, oddziaływanie na grupy społeczne, określone środowisko, indywidualnych czytelników. Wypowiedzi pozostałych respondentów charakteryzują się dużym stopniem ogólności ale stanowią próbę szerszego spojrzenia na omawiany problem. Osoby te szukają odpowiedzi w wielu uwarunkowaniach społecznych i twierdzą, że współwystępuje ono w całym układzie zjawisk i procesów społecznych. Respondenci ci, społeczna funkcję biblioteki rozumieją jako uczestnictwo biblioteki we wszystkich przejawach życia społecznego, gospodarczego i kulturalnego, poprzez właściwą popularyzację literatury, poszerzenie czytelnictwa, rozwijanie informacji. Biblioteka jest sprzężona z rozwojem kraju, uczestniczy w całokształcie zachodzących przemian. Jest jednym z elementów rozwoju kultury.

Na temat czytelnictwa powszechnego wśród większości osób ankietowanych dominuje bardzo zbliżony pogląd. Respondenci podali definicje dość ogólne ale podjęli próbę przedstawienia kilku charakterystycznych cech wzajemnie ze sobą związanych, podkreślając szczególną rolę bibliotek publicznych. Czytelnictwo powszechne rozumiane jest przez większość respondentów jako czytelnictwo masowe, obejmujące swym zasięgiem ogół społeczeństwa, niezależnie od struktury wieku, płci, wykształcenia, zawodu oraz miejsca zamieszkania. Zjawisko czytelnictwa powszechnego łączą respondenci przede wszystkim z działalnością bibliotek publicznych. Rozbudowana sieć i działalność tych bibliotek zapewnia masowy kontakt z książką oraz stwarza warunki do pozyskiwania coraz większych rzesz czytelników.

O ile sformułowanie poglądów na temat społecznej funkcji biblioteki i czytelnictwa powszechnego nie stanowiło dla większości respondentów dużych trudności (choć nie zawsze były one pełne i wystarczające), to próba przedstawienia opinii dotyczących funkcji postulowanych i realizowanych przez biblioteki oraz układu sieci i systemów bibliotek nie powiodła się. Respondenci nie zrozumieli pytań, dlatego też większość wypowiedzi jest nie na temat.

Opinie respondentów dotyczących pracy instrukcyjno-metodycznej.

Część pytań skierowana do kierowników działów instrukcyjno-metodycznych dotyczyła zagadnień związanych bezpośrednio z pracą bibliotekarską, a więc problemów znanych i bliskich respondentom. Na te-

mat działalności instrukcyjno-metodycznej, warsztatu pracy badanych wypowiedzieli się wszyscy respondenci. Generalnie, sformułowane wypowiedzi są do siebie zbliżone, przy czym zmieniają się cechy dominujące, stanowiące o różnicach w rozumieniu pracy instrukcyjno-metodycznej.

Wśród wypowiedzi respondentów dominuje pogląd, że praca instrukcyjno-metodyczna to pełnienie nadzoru nad bibliotekami niżej zorganizowanymi oraz udzielanie tym bibliotekom daleko idącej pomocy, obejmującej całokształt działań merytorycznych, administracyjnych i organizacyjnych. Pogląd taki jest najpowszechniejszy wśród respondentów z przygotowaniem zawodowym.

Sformułowania pozostałych ankietowanych dotyczące pracy instrukcyjno-metodycznej podkreślają inne, charakterystyczne cechy. Istotnymi wyróżnionymi elementami są: inicjowanie i inspirowanie działalności bibliotek niżej zorganizowanych, ukierunkowywanie działalności poprzez wskazywanie odpowiednich form i metod działania, podnoszenie kwalifikacji zawodowych pracowników bibliotek terenowych.

Zdefiniowanie pracy instrukcyjno-metodycznej i określenie jej zakresu nie jest łatwe. Nawet wśród teoretyków bibliotekarstwa problem ten nie został do końca jednoznacznie rozstrzygnięty. Respondenci formułowali opinie dotyczące pracy instrukcyjno-metodycznej, biorąc pod uwagę cechy ich zdaniem najbardziej istotne. Opierali się w decydującej mierze na swoim doświadczeniu zawodowym oraz faktycznie realizowanym zakresie prac w ramach działalności instrukcyjno-metodycznej.

W definicjach przedstawionych przez ankietowanych najczęściej wymienianymi elementami pracy instrukcyjno-metodycznej są: udzielanie pomocy instrukcyjnej w zakresie całokształtu prac bibliotecznych, wykonywanie pomocy metodycznych, doskonalenie kadry bibliotek niżej zorganizowanych, sprawowanie nadzoru i kontroli nad funkcjonowaniem bibliotek oraz realizacją ich zadań.

Przedstawione przez respondentów działania wchodzące w zakres pracy instrukcyjno-metodycznej realizowane są przez określone formy i metody pracy. Jako najpowszechniejszą formę pracy respondenci wymieniają lustracje placówek bibliotecznych. Najczęściej są to lustracje kompleksowe nazwane kontrolami, wizytacjami, wyjazdami kontrolnymi lub rozpoznawczymi. Obok lustracji kompleksowych wymieniane są lustracje wycinkowe, obejmujące określony fragment pracy. Konsekwencją lustracji jest instruktaż terenowy, głównie specjalistyczny a także konsultacje odnoszące się do konkretnych problemów udzielane na miejscu w WBP w gabinecie metodycznym. Często wystę-

pującą formą pracy wyróżnioną przez respondentów jest sporządzanie materiałów metodycznych, wytycznych i wskazówek dotyczących różnych dziedzin pracy. Wszyscy ankietowani jako stosowane działania wymienili również organizowanie i przeprowadzanie szkoleń dla kadry bibliotekarskiej.

Obok konkretnych realizowanych form pracy respondenci przedstawili także, często podejmowane działania np. współpracę z władzami terenowymi, sporządzanie opracowań statystycznych i analiz, pomoc w zakupie, selekcji, kontrolach księgozbioru. Podobnie, jak przy definiowaniu pracy instrukcyjno-metodycznej ankietowani wypowiedzieli się na temat najczęściej stosowanych form i metod pracy, biorąc pod uwagę faktycznie stosowane działania. Zakres wykonywanych prac instrukcyjno-metodycznych a tym samym różnorodność stosowanych form jest uzależniona od istniejących potrzeb w bibliotekach terenowych oraz możliwości ich zaspokojenia przez biblioteki wojewódzkie. Wymienione formy pracy są w dużym stopniu odzwierciedleniem faktycznego profilu pracy działów instrukcyjno-metodycznych.

Charakteryzując pracę instrukcyjno-metodyczną ankietowani stwierdzili, że działalność ich skierowana jest na szeroko rozumianą pomoc w funkcjonowaniu bibliotek terenowych. Jaki więc dział pracy w bibliotekach terenowych sprawia respondentom najwięcej trudności z punktu widzenia działalności instrukcyjno-metodycznej?

Prawie wszyscy respondenci stwierdzili, że najwięcej trudności sprawia udzielanie pomocy bibliotekarzom przy opracowywaniu zbiorów, prowadzeniu selekcji zbiorów oraz w pracach nad reorganizacją katalogów. Ponadto, dużego wkładu pracy wymaga pomoc w organizowaniu i prowadzeniu działalności informacyjno-bibliograficznej. Dużo kłopotów przysparza respondentom współpraca z władzami gminnymi, szczególnie przy ustalaniu założeń organizacyjnych i administracyjnych dotyczących funkcjonowania bibliotek niżej zorganizowanych.

Katalog stanowi podstawowe źródło informacji o zbiorach bibliotecznych. Odpowiednio dobrany i opracowywany katalog jest bardzo potrzebny nie tylko czytelnikom, ale również samym bibliotekarzom. Na podstawie długoletniego doświadczenia zawodowego, znajomości sytuacji w placówkach terenowych, badani mieli określić najbardziej przydatny w bibliotekach publicznych rodzaj katalogów rzeczowych.

Najwięcej wśród respondentów było zwolenników katalogu przedmiotowego a następnie katalogu systematycznego wg UKD. Szczególną grupę ankietowanych stanowi jednak 11 osób, które odpowiedziały nie na temat, wypowiedzi świadczą

o niezrozumieniu postawionego im pytania. Wśród tej grupy znalazło się 6 bibliotekoznawców, 2 bibliotekarzy z wykształceniem na poziomie studium, 1 osoba z wykształceniem średnim bibliotekarskim oraz 1 osoba z wyższym wykształceniem niebibliotekarskim.

Znajomość i poczytność literatury fachowej i beletrystycznej wśród respondentów.

Praca zawodowa wymaga od bibliotekarza dużej wiedzy, zarówno z zakresu bibliotekarstwa, jak i zakresu literatury. Bezpośrednio z pracą zawodową bibliotekarzy związana jest lektura czasopism bibliotekarskich. Odgrywają one bardzo dużą rolę, przede wszystkim w procesie samokształcenia oraz doskonalenia zawodowego. Jedno z pytań skierowanych do respondentów dotyczyło znajomości opublikowanych w ostatnim roku artykułów w czasopismach bibliotekarskich. Ankietowani proszeni byli o podanie tytułów, bądź nazwisk autorów najciekawszych artykułów lub tytuły czasopism, które zamieszczają najprzydatniejsze materiały z punktu widzenia ich działalności zawodowej. Wypowiedzi respondentów dostarczyły mało informacji. Wśród czasopism fachowych najchętniej czytanych przez ankietowanych znalazły się: *Bibliotekarz*, *Poradnik Bibliotekarza* oraz *Przewodnik Bibliograficzny*. Najczęściej wymienianymi autorami piszącymi na tematy bibliotekarskie są: J. Kołodziejska, J. Wojciechowski, H. Kamińska.

Analiza wypowiedzi respondentów wykazała, że poczytność czasopism bibliotekarskich wśród kierowników działów instrukcyjno-metodycznych jest chyba niewystarczająca. Zbyt mała znajomość aktualnego piśmiennictwa fachowego jest zapewne przyczyną małej różnorodności wśród preferowanych publikacji bibliotekarskich. Respondenci wykazali również małą znajomość Zeszytów Przekładów. Najczęściej wymienianymi tytułami Zeszytów były: Zagadnienia organizacji pracy bibliotek, Wolny dostęp do półek, Materiały audiowizualne w bibliotekach i Wypożyczanie międzybiblioteczne. Niektórzy z respondentów uznali błędnie prace J. Kołodziejskiej: „Biblioteki w Polsce i za granicą”, T. Turowskiej i A. Dziubeckiego: „Kadra instruktorska w bibliotekach publicznych” za Zeszyty Przekładów bardzo

ciekawe i przydatne z punktu widzenia swojej pracy zawodowej.

Znajomość i poczytność literatury fachowej wśród badanej grupy nie jest zadowalająca.

W sposób równie bezpośredni jak lektura czasopism fachowych z pracą zawodową bibliotekarzy związana jest lektura literatury beletrystycznej. Część pytań dotyczyła więc znajomości literatury, pozwoliło to na określenie zainteresowań czytelniczych ankietowanych. Respondenci proszeni byli o próbę przedstawienia kanonu dzieł literatury polskiej i obcej, zarówno współczesnej jak i dawnej. Wybrane pozycje są więc zdaniem badanych utworami najwybitniejszymi. Do kanonu dzieł literatury polskiej dawnej respondenci zaliczyli twórczość H. Sienkiewicza, S. Żeromskiego, B. Prusa i A. Mickiewicza, natomiast do najwybitniejszych twórców polskiej literatury współczesnej: J. Andrzejewskiego, W. Żukrowskiego, J. Iwaskiewicza, M. Dąbrowską, H. Auderską i R. Bratnego. Propozycji utworów zaliczanych do najwybitniejszych dzieł literatury obcej respondenci przedstawili znacznie więcej niż w odniesieniu do literatury polskiej. Do najczęściej wymienianych przez respondentów twórców dawnej literatury obcej zaliczyć należy: L. Tołstoja, Dostojewskiego, H. Balzaka, W. Hugo, a do literatury współczesnej E. Hemingwaya, E. Remarquę, J. Steinbackę, M. Szolochową.

Charakterystyka kierowników działów instrukcyjno-metodycznych wyłoniła szereg ciekawych informacji o badanych. Analiza struktury społecznej, demograficznej i zawodowej grupy wykazała wiele cech pozytywnych, wypowiedzi dotyczące pracy instrukcyjno-metodycznej oraz stosowanych form i metod pracy wskazywały na duże rozeznanie i znajomość problemów zawodowych.

Odpowiedzi na pozostałe pytania, wymagające szerszego spojrzenia na sprawy bibliotekarskie i problemy bezpośrednio z nimi związane, były również w większości zadowalające. Pewien niepokój budzi jednak zbyt małe zainteresowanie respondentów piśmiennictwem fachowym. Szczególnie dla badanej grupy, kierowników działów instrukcyjno-metodycznych, znajomość aktualnych, poruszanych problemów bibliotekarskich jest niezbędna we współpracy z terenem. Być może zaobserwowane zjawisko nie ma cech trwałych i występuje jedynie przejściowo.

Biblioteki szkolne

wobec nowego

systemu oświaty

13 października 1973 r., w dwusetną rocznicę powstania Komisji Edukacji Narodowej, Sejm PRL przyjął uchwałę „W sprawie systemu edukacji narodowej”¹. Założenia, cele i zadania nowego systemu edukacji w Polsce są znane; poświęcono im niemało publikacji; nadal sprawa ta jest przedmiotem dyskusji w wielu środowiskach. Pomimo, że nowy system jest realizowany od 3 lat, dyskusje nad modelem nowej polskiej szkoły toczą się nadal, toteż należy liczyć się z możliwością jeszcze wielu większych lub mniejszych zmian w tym zakresie.

Przypomnę tylko najważniejsze założenia systemu szkolnego w Polsce.

W myśl uchwały do zadań unowocześnionego szkolnictwa polskiego należy:

- stworzenie lepszych możliwości wychowania i opieki dla dzieci w wieku przedszkolnym,
- zapewnienie młodzieży wysokiego poziomu wykształcenia ogólnego przez zorganizowanie powszechnego i obowiązkowego systemu kształcenia na poziomie średnim,
- przygotowanie do pracy i do ciągłego doskonalenia wiedzy i umiejętności w okresie aktywności zawodowej,
- stwarzanie większych możliwości rozwoju młodzieży szczególnie uzdolnionej,
- zapewnienie opieki i warunków rozwoju dzieciom z odchyleniami od norm rozwojowych.

Uchwała określa kierunki zmian w systemie oświaty i wychowania. Pierwszym jest stopniowe upowrzązchnianie wychowania przedszkolnego na wsi i w mieście. Oprócz funkcji opiekuńczych nowoczesne przedszkole dbać będzie o właściwy rozwój fizyczny, umysłowy i społeczny dziecka oraz przygotowywać je do pracy w szkole.

Nowy system szkolny ma zapewnić powszechne średnie wykształcenie przez powołanie sieci szkół średnich ogólnokształcących z dziesięcioletnim okresem nauczania, zgodnie z wariantem IIA Komitetu Ekspertów. Średnia szkoła dziesię-

cioletnia będzie realizować jednolity program nauczania podzielony na dwa cykle:

- nauczanie początkowe w klasach I—III mające spełnić funkcje opiekuńczo-wychowawcze, sprawnościowe i poznawcze,
- nauczanie systematyczne w klasach IV—X, obejmujące dwie części: jednolity dla wszystkich uczniów w układzie liniowym treści i drugą fakultatywną zgodną z uzdolnieniami i zainteresowaniami indywidualnymi uczniów.

W systemie szkoły dziesięcioletniej organizowane będą szkoły artystyczne lub ciągi klas o tym profilu. Dla młodzieży, która ma trudności w przyswajaniu wiedzy tworzone będą klasy przygotowujące do zawodu.

Szkoły zawodowe będą kształciły absolwentów dziesięciolatki. Czas nauki (od pół roku do dwóch i pół roku) określać będą potrzeby zawodu i stopień koniecznych kwalifikacji.

Absolwenci dziesięciolatki będą mogli podjąć pracę lub kontynuować kształcenie w autonomicznym systemie szkół zawodowych lub w dwuletnich szkołach specjalizacji kierunkowej, przygotowujących do szkół wyższych. Szkoły specjalizacji kierunkowej zróżnicowane będą według profili: nauki ścisłe i techniczne, nauki medyczne, biologiczne, rolnicze, nauki humanistyczne i społeczne itp.

Zadania stawiane systemowi szkolnemu w zakresie kształcenia i wychowania będą realizowane w ścisłym powiązaniu z rodziną, działalnością instytucji oświatowych i kulturalnych, zakładów pracy, organizacji społecznych i politycznych. W roku szkolnym 1978/79 nowy system organizacji szkolnictwa wszedł w życie.

Prace Komitetu Ekspertów obejmowały oczywiście nie tylko strukturę organizacyjną nowego modelu oświaty, ale poddały analizie także cały proces wychowania i nauczania szkolnego. Zajęto się więc celami i treściami kształcenia w nowej szkole, metodami i formami nauczania, środkami dydaktycznymi. Znalazło to swoje odzwierciedlenie w opublikowanym „Raporcie o stanie oświaty w PRL”², z którego wypływające wnioski i postulaty decydowały w znacznym stopniu o treściach „Uchwały...” sejmowej w 1973 roku.

Głównym celem współczesnego kształcenia, w myśl „Raportu...” jest wychowanie człowieka, „który nie tylko będzie dysponował określonym zasobem wiedzy i umiejętności, ale będzie zdolny do dalszego samokształcenia, który będzie musiał kierować sobą w nowych sytuacjach i w obliczu nowych zadań...”³ — a więc

¹ Raport o stanie oświaty w PRL. Warszawa 1973

² tamże, s. 22

celem tym jest rozwijanie u młodzieży umiejętności samodzielnego uczenia się.

W całej dydaktyce światowej sprawę tę uznano za pierwszoplanową. Analizując współczesne raporty oświatowe ZSRR, USA, Francji, Japonii i innych krajów uprzemysłowionych⁴ stwierdzamy pełną zgodność poglądów, niezależnie od odmiennych zadań szczegółowych, jakie wyznaczają systemom szkolnym rządy poszczególnych krajów na tle różnic w stosunkach społeczno-ekonomicznych.

Głównym celem nauczania jest wdrożenie młodzieży do samodzielnego efektywnego i ustawicznego (permanentnego) kształcenia. Dydaktykę taką, której głównym celem jest nauczanie młodzieży samodzielności uczenia się, znany polski pedagog, Czesław Kupisiewicz, określa mianem „dydaktyki generatywnej”⁵.

Realizacja tak pojętych celów kształcenia implikuje rozliczne zmiany w metodach i formach nauczania, w wyposażeniu szkół w pomoce naukowe i dydaktyczne. „Założenia programowo-organizacyjne dziesięcioletniej szkoły powszechnej”⁶ przewidują stosowanie w niej różnorodnych metod kształcenia od grupowego do indywidualnego, od zajęć klasowo-lekcyjnych do grup laboratoryjnych i seminarijnych. Szczególne walory kształcące i wychowawcze przypisuje się metodzie nauczania problemowego, której realizacja wymaga z kolei rozbudowy tzw. technologii kształcenia — a przede wszystkim wyposażenia szkół w nowoczesne urządzenia i środki dydaktyczne.

Nowe cele i środki kształcenia, podkreślenie konieczności przygotowania ucznia do samodzielnego zdobywania wiedzy i jej przetwarzania (co jest podstawą dydaktyki generatywnej), a tym samym do uczestnictwa w kształceniu ustawicznym (a szerzej — w kulturze) zmiany form organizacyjnych i metod kształcenia oraz rozwój technicznych środków dydaktycznych — mają bezpośredni wpływ na organizację i metody pracy szkoły — a biblioteka jako organiczna część tej instytucji — przemianom tym także podlega.

Współczesne liczne narodowe programy i standardy rozwoju bibliotekarstwa szkolnego⁷ oraz założenia światowego programu rozwoju informacji — NATIS⁸

⁴ Cz. Kupisiewicz: *Przemiany edukacji w świecie*. Warszawa 1978

⁵ Cz. Kupisiewicz: *Kierunki modernizacji kształcenia*. Warszawa 1976. Ref. powiel. Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego.

⁶ *Założenia programowo-organizacyjne dziesięcioletniej średniej szkoły powszechnej*. Warszawa 1975.

⁷ Ich przeglądu dokonuje F.N. Withers: *Standards for Library Service. An International Survey*. Paris 1974

⁸ *National Information Systems. Objectives for National and International Action*. Paris 1974.

wysuwają na czoło funkcję informacyjną bibliotek szkolnych. Jako najliczniejsza grupa bibliotek wśród całej sieci bibliotecznej, ogarniająca użytkowników w wieku szkolnym, ma ona do spełnienia zadanie przygotowania ucznia do korzystania z innych bibliotek, archiwów, ośrodków informacji, innych placówek kultury i oświaty — tworzących wspólnie krajowe zasoby informacji, w ramach określonej przez UNESCO w programie NATIS, tzw. infrastruktury informacyjnej kraju.

W myśl założenia programowego NATIS biblioteka szkolna winna systematycznie kształcić młodzież w zakresie posługiwania się zasobami informacji będącymi do dyspozycji w ramach krajowego systemu informacji. Wprawdzie obowiązki biblioteki szkolnej w zakresie upowszechniania znajomości korzystania z informacji są obecnie wysuwane na pierwsze miejsce — nie zmienia to faktu, że biblioteka szkolna to także (a może przede wszystkim?) placówka rozwijająca i utrwalająca zainteresowania czytelnicze dzieci i młodzieży, to biblioteka także o charakterze rekreacyjnym.

UNESCO zwraca uwagę, że właściwa realizacja zadań biblioteki szkolnej jest możliwa tylko przy istnieniu ściśle zaplanowanej współpracy bibliotek szkolnych z bibliotekami innych typów a zwłaszcza z bibliotekami publicznymi. Współpraca ta winna być oparta na zasadzie komplementarnej (wzajemnie uzupełniającej się) a nie konkurencyjnej. UNESCO postuluje rozwój bibliotek szkolnych i współpracujących z nimi publicznych w kierunku tworzenia „źródłowych ośrodków informacji” („media resource center”), w których podstawą działalności jest tzw. uniwersalna postać książki („generic book”)⁹ czyli dokument niezależnie od swojej materialnej postaci.

Współczesny model biblioteki szkolnej jest określaný przede wszystkim przez panujące trendy w dydaktyce. One to są głównym wyznacznikiem w zakresie funkcji, zadań i organizacji biblioteki w szkole.

W Polsce wprowadzona nowa szkoła dziesięcioletnia ma stać się fundamentem kształcenia przez całe życie. Nowe programy kształcenia, przewidywana różnorodność stosowanych metod i technik nauczania mają doprowadzić do gruntownego opanowania zasobu wiedzy i wdrożenia do samokształcenia jako podstawy do uczestnictwa w kształceniu permanentnym.

Podstawowe elementy dotychczas realizowanego w Polsce procesu dydaktycznego zostały poddane szczegółowej i w miarę krytycznej ocenie przez autorów „Raportu o stanie oświaty w Polsce”, który jednak biblioteki szkolne potraktował

⁹ L. Shores: *The Generic Book*. Norman 1977

wał dość marginalnie i ogólnikowo. Ich zadania w dydaktyce określił jako:

- rozwijanie zainteresowań czytelniczych młodzieży,
- przygotowanie młodzieży do nauczania problemowego przez zapewnienie jej ciągłego kontaktu z książką, czasopisem i innymi dokumentami,
- przysposobienie młodzieży do kształcenia ustawicznego.

Poza wyżej wymienionymi stwierdzeniami „Raport...” nie precyzuje funkcji biblioteki szkolnej, nie stawia postulatów (w innych wypadkach czyniąc to bardzo często) w sprawie koniecznych do przeprowadzenia zmian w dotychczasowej działalności i organizacji bibliotek szkolnych. Nie uwzględnił powoższych spraw w „Raporcie o stanie oświaty...”, dokumencie który odegrał bardzo istotną rolę w przygotowaniu naszego polskiego systemu oświaty, w poważnym stopniu wpłynęło ujemnie na działalność resortu oświaty w zakresie bibliotek szkolnych. Przy istniejących założeniach programowo-metodycznych nowej szkoły, szczegółowych programach nauczania dla wszystkich przedmiotów, brak jest dotychczas jakichkolwiek oficjalnie obowiązujących ustaleń co do funkcji, zadań i organizacji biblioteki szkolnej w zreformowanym systemie oświaty.

Określenie modelu biblioteki dla nowej polskiej szkoły jest więc sprawą konieczną, ale i bardzo trudną. Dotyczy to bowiem szkoły nowo organizowanej, dla której nie wypracowano jeszcze w pełni podstaw działania. Dysponujemy wprawdzie pełnymi programami nauczania ale stosowane metody i środki kształcenia są po prostu „wypadkową” potrzeb i konkretnych możliwości naszej oświaty. W stadium organizacji znajduje się najslabsze ogniwo systemu — oświata wiejska; powstające nowe zbiorcze szkoły gminne są etapem przejściowym do pełnych szkół dziesięcioletnich.

Nowy system szkolny spowodował konkretne potrzeby w zakresie budownictwa szkolnego, możliwości wyposażenia szkoły w odpowiednią bibliotekę będą więc nadal zróżnicowane.

Zaprojektowanie w miarę pełnego, a przede wszystkim realnego modelu biblioteki, wymaga dokładnej znajomości zasobów i ich organizacji w około 17.000 księżnic szkolnych. Akcja taka została podjęta przez Ministerstwo Oświaty i Wychowania i znalazła wyraz w ogłoszonym „Raporcie o stanie bibliotek resortu oświaty i wychowania”¹⁰. Dokument ten przedstawił realną sytuację w polskim bibliotekarstwie szkolnym końca lat siedemdziesiątych.

W świetle danych z „Raportu...” widać

bardzo wyraźnie ogromne zróżnicowanie organizacyjne (a ma to fakcie zasadniczy wpływ na działalność merytoryczną) tej największej w Polsce sieci bibliotecznej. Niewiele ponad 30% wszystkich bibliotek szkolnych ma etatową obsadę, ekstremalnie różnice w wielkości zbiorów są ponad dziesięciokrotne. Brak normatywu finansowego i lokalowego powoduje różną zabobność tych placówek.

Stan bibliotek szkolnych w Polsce na tie zmian we współczesnej dydaktyce ukazuje zakres koniecznych do przeprowadzenia reform zarówno w sferze działalności jak i organizacji.

Sprawy najistotniejsze to:

1. Określenie funkcji i zadań oraz generalna przebudowa elementów organizacji biblioteki szkolnej, ze szczególnym uwzględnieniem rozwiązań normatywnych dotyczących struktury zbiorów, kwalifikacji i ilości zatrudnionego personelu, zasad finansowania biblioteki i warunków lokalowych. Określenie tych elementów dla biblioteki przyszłej szkoły dziesięcioletniej wymaga powołania grupy ekspertów złożonej z przedstawicieli różnych typów bibliotek w Polsce, ośrodków administracyjnych, nadzorujących rozwój bibliotek, instytucji oświaty szkolnej i pozaszkolnej, pedagogicznych i bibliotekoznawczych ośrodków naukowych. Grupy takie formułowały w wielu krajach, w postaci oficjalnych dokumentów zatwierdzonych przez władze oświatowe, modele organizacyjne bibliotek szkolnych.

2. Ustalenie zasad i zakresu współpracy biblioteki szkolnej z bibliotekami innych typów, a zwłaszcza z biblioteką publiczną i pedagogiczną. Współpraca ta winna dotyczyć kilku zasadniczych problemów. Przede wszystkim polityki gromadzenia zbiorów. Tylko planowa działalność w tym zakresie pozwoli na zaspokojenie potrzeb uczącej się młodzieży. Jest to obecnie, w okresie znacznych braków na rynku księgarskim w Polsce, sprawa dużej wagi, szczególnie jeśli dotyczy niewielkich środowisk o nierozbudowanej infrastrukturze kulturalnej.

Istotnym elementem współpracy omawianych bibliotek jest działalność informacyjna. Wprawdzie wdrażany w Polsce System Informacji Naukowej, Technicznej i Organizacyjnej (SINTO) zakłada, że wśród grupy „aktywnych użytkowników informacji”¹¹ znajduje się młodzież szkolna i studencka, nie mniej nie precyzuje on form i metod zapewnienia tej grupie użytkowników informacji. Ogólne stwierdzenie, że ich

¹⁰ Koncepcja i program realizacji SINTO. T. 1—3. Warszawa 1973, Min. Nauki, Szkol. Wyższ. i Techniki.

potrzeby informacyjne mają zaspokajać biblioteki publiczne i szkolne, przy braku jakichkolwiek ustaleń dotyczących zasad partycypowania tych placówek w systemie nie może być uznane za wystarczające. Zasady udziału bibliotek szkolnych i publicznych w SINTO tym bardziej wymagają ścisłego określenia, jako że poza zasięgiem systemu, ze względów przede wszystkim ekonomicznych, ma znaleźć się literatura beletrystyczna oraz bieżąca informacja prasowa, publicystyczna, adresowa, usługowa, turystyczna, osobowa, a więc grupy informacji bardzo istotne w edukacji i wychowaniu młodzieży.

3. Sprawą niebagatelną dla systemu teorii i praktyki bibliotekarstwa szkolnego jest rozwijanie tej problematyki w ośrodkach naukowo-badawczych. Dotychczasowe prace badawcze nad organizacją i działalnością bibliotek szkolnych są rozproszone po licznych

instytucjach, szkołach wyższych, instytutach pedagogicznych, bibliotekach, — przy braku jakiegokolwiek polityki w tym zakresie. Wyższe Szkoły Pedagogiczne, które statutowo mają przygotowywać kadre dla bibliotek szkolnych, problematyką tą nie zajmują się.

Bibliotekarstwo szkolne reprezentowane jest sporadycznie w polskich czasopismach bibliotekoznawczych. Artykuły na ten temat zamieszcza prasa zawodowa, popularna, co jest ważne, gdyż od kilku lat grupa zawodowa bibliotekarzy szkolnych nie może doczekać się reaktywowania czasopisma zawodowego.

Przedstawione wyżej postulaty nie są pełną listą problemów i potrzeb. Ich uwzględnienie w okresie reformy narodowego systemu edukacji wydaje się konieczne, jeśli biblioteka w rzeczywistości ma być istotnym elementem współczesnego procesu dydaktyczno-wychowawczego.

KRYSTYNA ILNICKA

ZAKŁAD BIBLIOTEKOZNAWSTWA
I INFORMACJI NAUKOWEJ
UNIwersYTETU ŚLĄSKIEGO

Praktyki studentów bibliotekoznawstwa

Praktyki zawodowe na studiach dziennych w Zakładzie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego odbywają się od 1976 r. Celem ich — podobnie jak w innych instytutach i zakładach o tym kierunku — jest praktyczne zapoznanie studentów z ich przyszłym zawodem przez pracę w bibliotekach i ośrodkach informacji, zaznajomienie ze strukturą organizacyjną tych instytucji, stanowiskami pracy i czynnościami bibliograficzno-biblioteczno-informacyjnymi. Istotną rolę odgrywa też bezpośredni kontakt z czytelnikami i użytkownikami informacji, który pozwala zorientować się w zainteresowaniach czytelniczych i zapotrzebowaniach na różne rodzaje informacji.

Praktyka zawodowa powinna uświadomić studentom bibliotekoznawstwa, czego oczekiwać będą od nich biblioteki i ośrodki informacji, oraz wpłynąć na efektywność ich studiów poprzez umijętność praktycznego wykorzystania wiedzy teoretycznej i uświadomienie wzajemnych związków jakie zachodzą między naukami hu-

manistycznymi i technicznymi oraz w obrębie takich specjalizacji naukowych jak: bibliotekoznawstwo, czytelnictwo, księgoznawstwo, informacja naukowa.

Po kilkuletnich doświadczeniach w dziedzinie organizacji studenckich praktyk zawodowych w Zakładzie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego, wydaje się konieczne poznanie opinii nie tylko pracowników bibliotek i ośrodków inte, ale i samych studentów zainteresowanych w przygotowaniu ich do przyszłego zawodu.

Wnioski i postulaty studentów mogą być przydatne przy opracowywaniu przyszłego programu praktyk i dostosowaniu go do harmonogramu studiów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej.

Obserwacje na temat efektywności praktyk zawodowych na studiach dziennych przeprowadzone w Zakładzie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w roku akademickim 1979/80 przy pomocy ankiety składającej się z trzech części. Część I obejmowała pytania dotyczące spraw formalnych: typu biblioteki lub ośrodka informacji, opieki fachowej w miejscu pracy itp.

W części II sformułowano pytania na temat praktyki, zgodności jej treści z programem, możliwości oceny pracy przez studenta, wycieczek organizowanych w czasie trwania praktyki itp.

Ostatnia część ankiety umożliwiła studentom wypowiedzenie własnych opinii o odbytych praktykach oraz zgłoszenie uwag i propozycji odnośnie organizowania praktyk przez uczelnię oraz biblioteki i ośrodki informacji.

Ankiety wypełnili studenci II, III i IV

roku. Ogółem zebrano i przeanalizowano 61 ankiet, w tym: 12 z I roku, 14 z II roku i 35 z roku III. Dysproporcje w ilości uzyskanych odpowiedzi wynikają przede wszystkim z większego doświadczenia studentów IV roku, którzy po zaliczeniu trzech praktyk zawodowych w różnego typu instytucjach, mają możliwość skonfrontowania programów i realizacji zadań. W odpowiedziach ich występuje najczęściej propozycji i uwag krytycznych.

Analiza I części ankiety nie sprawiła poważniejszych trudności. Różnice w odpowiedziach respondentów były niewielkie. Poza kilkoma wyjątkami praktyka rozpoczęła się i zakończyła zgodnie z terminem, studenci zostali zapoznani w bibliotece (ośrodku inte) z planem zajęć. Opiekunami praktyk byli doświadczeni bibliotekarze i pracownicy informacji, wykazujący duże zainteresowanie praktykantami, które przejawiało się nie tylko w umiejętnym zorganizowaniu warsztatu pracy ale także — choć należy to do rzadkości — w trosce o warunki specjalne studentów poza miejscem pracy. Pod tym względem wyróżniały się: Biblioteka Główna Politechniki Gdańskiej, Biblioteka Kórnicka PAN, Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej oraz Biblioteka Główna Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Najwięcej trudności sprawiła analiza II i III części ankiety a to ze względu na różnorodność propozycji i wielu krytycznych uwag respondentów pod adresem przebiegu praktyk w bibliotekach i ośrodkach informacji. Nie wszystkie bowiem instytucje — jak to wynika z relacji ankietowanych — w pełni przygotowały się na przyjęcie praktykantów, a wiele prac wykonywanych przez studentów nie miało nic wspólnego z czynnościami zalecanymi przez ramowy program praktyk, z którym biblioteki i ośrodki inte miały możliwość zapoznać się jeszcze przed podpisaniem umowy.

Prace zlecane studentom miały często charakter przypadkowy, monotony lub porządkowy. Polegały one na prostych czynnościach służących nadrobieniu zaległości w pracach bibliotecznych (odkurzanie księgozbioru podręcznego, oprawa książek, naklejanie sygnatur, wypisywanie upomnień itp.). Odnosi się wrażenie, że wiele instytucji przyjmujących praktykantów nie ma zaufania do ich wiedzy fachowej i samodzielności, nie dąży nawet do ich sprawdzenia. Dlatego też respondenci postulowali urozmaicenie wykonywanych prac, włączanie praktykantów do prac bieżących i samodzielnych, mogących na trwałe pozostać w bibliotece czy ośrodku informacji, jako realny efekt ich praktyki. Analiza zebranego materiału wykazała wyraźnie, że tylko praktyki realizowane zgodnie z programem i pod opieką fachowej, dobrze przygotowanej

kadry, przyczyniają się do podniesienia efektywności studiów i pogłębienia znajomości problematyki bibliotekarskiej.

Równie istotnym źródłem poznania są dla praktykantów wycieczki mające na celu zapoznanie ze strukturą organizacyjną i zbiorami innych bibliotek i ośrodków informacyjnych w danym rejonie. Prawie wszystkie instytucje starały się zapewnić studentom tę formę poznania organizując zwiedzanie bibliotek naukowych, fachowych, publicznych, ośrodków informacji i muzeów.

Najwięcej krytycznych uwag respondentów dotyczyło spraw socjalnych. Studenci protestowali przeciw zbyt dużej odległości zakwaterowania od miejsca pracy (dotyczyło to wielkich miast wojewódzkich), wysokim kosztem żywienia, trudnościom lokalowym w miejscu pracy (brak własnego miejsca do pracy) czy wreszcie zbyt niskim wynagrodzeniom za praktykę, nie wystarczającym przeważnie na pokrycie kosztów zakwaterowania, żywienia i dojazdów.

Przy obecnej liczbie studentów bibliotekoznawstwa odbywających równocześnie praktykę zawodową w miesiącach wakacyjnych organizacja praktyk nieprędko doczeka się rozwiązania satysfakcjonującego biblioteki, ośrodki inne, uczelnie i samych studentów. Optymalne warunki praktyk mogą zapewnić jedynie duże biblioteki naukowe szkół wyższych i PAN, przyjmujące po 3—4 osoby z 14 instytucji i zakładów bibliotekoznawstwa w Polsce. Większość studentów naszej uczelni odbywa jednak praktykę w bibliotekach publicznych i fachowych oraz w zakładowych ośrodkach informacji. Nie wszystkie one mają dobre warunki kadrowe i lokalowe. Nasuwa się więc pytanie, czy takie instytucje powinny organizować praktyki zawodowe? Ramowy program przewiduje praktyki po I i II roku w dużych bibliotekach naukowych, publicznych i pedagogicznych, a po III roku w dużych bibliotekach naukowych z dobrze zorganizowanym ośrodkiem informacji naukowej i rozbudowanym warsztatem prac naukowych.

Gdyby ograniczyć liczbę ośrodków przyjmujących studentów na praktykę zawodową do tych, które zaleca program ramowy, co roku w miesiącach letnich instytucje te musiałyby zapewnić pracę i zakwaterowanie ponad 1900 studentom. W tej sytuacji koniecznością jest kierowanie studentów do mniejszych ośrodków. Może to być pożyteczne pod warunkiem, że niedostatki socjalno-bytowe zostaną zrekompensowane wdrażaniem studentów do prac użytecznych dla biblioteki, urozmaiceniem zajęć, kontaktem ze środowiskiem czytelniczym, pomocą i opieką fachową w czasie pracy, poważnym stosunkiem do studenta jako przyszłego pracownika, czy wreszcie wycieczkami do

dobrze zorganizowanych, pokrewnych instytucji w regionie.

Pomimo istniejących jeszcze trudności organizacyjnych, większość respondentów podkreśliła celowość i konieczność praktyk zawodowych w bibliotekach i ośrodkach informacji. Studenci wysoko ocenili przede wszystkim pracę w działach opracowania alfabetycznego i rzeczowego, która w o wiele większym stopniu niż zajęcia w uczelni pozwoliła im praktycznie opanować zasady formalnego i rzeczowego opracowania zbiorów, ich gromadzenia, ewidencji, przechowywania i konserwacji. Praktyka w bibliotekach fachowych i ośrodkach informacji umożliwiła pogłębienie i wykorzystanie wiadomości z różnych dziedzin wiedzy, przede wszystkim zaś ukazała wzajemne związki między naukami humanistycznymi i technicznymi

oraz pozwoliła praktycznie wykorzystać środki techniczne w pracy bibliotekarskiej i informacyjnej.

Praca w bibliotekach naukowych, publicznych i pedagogicznych wyrobiła umiejętność korzystania z wielu pomocy bibliograficzno-informacyjnych, umożliwiła również poznanie zainteresowań i zapotrzebowań środowiska przez bezpośredni kontakt z czytelnikiem w czytelnich, wypożyczalniach i działach informacyjno-bibliograficznych.

Według oceny studentów IV roku dotychczasowe praktyki zawodowe pozwoliły poznać i porównać organizację i pracę różnych typów bibliotek i ośrodków informacji, lepiej zrozumieć specyfikę zawodu bibliotekarskiego i charakter przyszłej pracy zawodowej.

X Narada dyrektorów ośrodków naukowo-badawczych i pracy metodycznej krajów socjalistycznych (Kiszyniów, 17–21 marca 1980 r.)

Kolejne spotkanie poświęcone było problemom centralizacji sieci bibliotek publicznych. Wzięli w nim udział przedstawiciele ośrodków bibliotekoznawczych i pracy metodycznej z Bułgarii, Czechosłowacji, Kuby, Niemieckiej Republiki Demokratycznej, Węgier, Polski i Związku Radzieckiego. Instytut Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej reprezentowali: kol. Janusz Ankudowicz i niżej podpisana. Kol. J. Ankudowicz wygłosił referat: Z problemów badawczych Instytutu Książki i Czytelnictwa a niżej podpisana referat: Z problemów centralizacji pracy bibliotek.

Sprawy centralizacji prac bibliotecznych nie są nowe i dość systematycznie występują w programach spotkań międzynarodowych. Podejmowane z różnym skutkiem próby centralizowania prac bibliotecznych w poszczególnych krajach socjalistycznych mają ogólniejsze uwarunkowania do których należą: 1. Wielkość przestrzenna kraju i typ osadnictwa bardziej lub mniej zurbanizowany, 2. struktura administracyjnego podziału kraju, 3. gęstość dróg komunikacyjnych i sprawność poczty, 4. zasady administrowania bibliotekami, 5. wyposażenie bibliotek w środki łączności i urządzenia techniczne, 6. gęstość sieci sprzedaży książek i sprawność handlu książką, 7. kwalifikacje zawodowe bibliotekarzy, 8. zasady współpracy bibliotek różnych typów, 9. obowiązujące systemy klasyfikacji piśmiennictwa i zasady katalogowania, organizacja katalogów centralnych.

Wszystkie te elementy wpływają decy-

dująco na przyspieszenie lub opóźnienie prac centralizacyjnych w bibliotekarstwie. W krajach socjalistycznych sieć bibliotek publicznych jest gęsto rozbudowana. Tymaczej się to dużą ilością niewielkich skupisk ludności. W Czechosłowacji, na Węgrzech, w Związku Radzieckim i w Polsce wieś i małe miasta, które nie przekraczają 30 tys. mieszkańców skupiają największą część ludności. Utrzymanie bibliotek w małych miejscowościach na odpowiednim poziomie, tak by mogły one zaspokoić zróżnicowane potrzeby mieszkańców jest trudne. Dlatego też w krajach tych powstają projekty zmierzające do tworzenia zespołów bibliotek, w których jedna pełniłaby funkcje centralne. Funkcje te obejmowałyby sprawy związane z gromadzeniem i opracowywaniem zbiorów dla mniejszych bibliotek, pomoc bibliograficzną i informacyjną, oraz instruktaż i szkolenie. Taki podział pracy leżał u podstaw organizacji sieci bibliotek publicznych w naszym kraju. Zwłaszcza w trzystopniowym układzie administracyjnym do 1975 r., w którym powiatowa biblioteka publiczna skupiała u siebie wszystkie podstawowe prace biblioteczne. W Bułgarii, Niemieckiej Republice Demokratycznej, na Węgrzech i w Związku Radzieckim struktury sieci ukształtowały się nieco inaczej i dopiero na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych podjęto działania zmierzające do nadania im bardziej shierarchizowanej formy. Powoływanie bibliotek, które przyjmują różne nazwy: centralnych, okręgowych, rejonowych, w Związku Radzieckim, na Węgrzech czy w

Niemieckiej Republice Demokratycznej jest pod względem zakresu pełnionych zadań bardzo podobne do tego co robiły u nas były powiatowe biblioteki publiczne, a co jeszcze w dużej mierze kontynuują obecne biblioteki miejskie.

Trudności, które towarzyszą tworzeniu scentralizowanych sieci lub systemów bibliotecznych tłumaczą się nie tylko niedostatkami środków materialnych, a przede wszystkim lokalni, środków transportu, urządzeń reprograficznych itp. ale również odrębnością bibliotek wśród innych instytucji kultury. Z historycznego punktu widzenia biblioteka publiczna jest instytucją, która powstała z inicjatywy środowiska lokalnego i stanowiła rezultat jego aspiracji kulturalnych. W referacie Istvána Pappa (Węgry): Problemy zarządzania, gromadzenia zbiorów i prac bibliograficznych w małych miastach w ramach scentralizowanego systemu była mowa iż środowiska lokalne, w tym również instytucje administracyjne w projektach centralizacji sieci bibliotecznej upatrywały intencji uszczuplenia zakresu ich kompetencji. Przeciwdziałając się centralizacji zgłaszano wątpliwości co do dostatecznego zaopatrywania w książki bibliotek wchodzących w skład systemu scentralizowanego oraz obawiano się pozbawienia środowiska lokalnego wpływu na zawartość księgozbiorów. Dochodziło nawet do tego, że bibliotekarze musieli przekonywać przedstawicieli władz lokalnych o korzyściach, jakie niesie ze sobą system scentralizowany.

W praktyce konieczne okazało się zawieranie porozumień między biblioteką centralną a instytucjami władzy lokalnej, w których określono jasno zakres jej kompetencji w stosunku do bibliotek wchodzących w skład scentralizowanego systemu. W świetle doświadczeń węgierskich wydaje się, iż wszelkie próby zewnętrznego sterowania bibliotekami powinny być traktowane ostrożnie z respektowaniem kompetencji, jakie w odniesieniu do bibliotek mają władze lokalne. Jest to doświadczenie, które powinno być brane pod uwagę również w praktyce polskiego bibliotekarstwa. Przy podejmowaniu działań centralizujących prace biblioteczne należy zachować a nawet umacniać związki między biblioteką na wsi i w małym mieście a instytucją władzy lokalnej, która ustawowo jest odpowiedzialna za jej utrzymanie i rozwój. Na związki między bibliotekami i administracyjnym podziałem kraju zwracał uwagę referat G. Schwarza (Niemiecka Republika Demokratyczna): Centralizacja i współpraca bibliotek naukowych w NRD. Autor podkreślał że wszelkie poczynania centralizuje pracę bibliotek, takie jak gromadzenie i opracowywanie zbiorów oraz ich udostępnianie muszą odbywać się w ramach obowiązującego podziału ad-

ministracyjno-terytorialnego. Wprowadzenie urządzeń technicznych i ich stosowanie w pracy bibliotek nie może naruszyć tej zasady. Powoływane w NRD biblioteki centralne w miastach lub na wsi, zakresem swojego oddziaływania nie przekraczają granic jednostki administracyjnej jaką jest miasto, gmina lub powiat. W NRD prace centralizacyjne podjęto w 1968 r. i w pierwszym etapie objęły biblioteki miejskie. W najbliższych latach projektuje się centralizowanie prac bibliotecznych nie tylko w obrębie bibliotek publicznych ale włączenie do współpracy bibliotek sieci: związkowych, specjalnych, fachowych. Współpraca ta ma obejmować zakres gromadzenia i udostępniania zbiorów, usługi informacyjno-bibliograficzne, reprograficzne i inne. O podstawach współpracy informowały również referaty autorów radzieckich a zwłaszcza referat G.N. Razumowskiej: Centralizacja jako jeden z elementów budowy sieci ogólnokrajowej.

Wszyscy autorzy reprezentujący poszczególne kraje socjalistyczne podkreślali ekonomiczny aspekt scentralizowanych systemów bibliotecznych, opłacalność dokonywania zakupów nowości wydawniczych dla większej liczby bibliotek, ich opracowywania, i udostępniania przy pomocy urządzeń technicznych. Niestety nikt się nie pokusił o udowodnienie czy biblioteczne systemy scentralizowane mają jakiś wpływ na rozwój zainteresowań biblioteką, na wzrost czytelnictwa i usług informacyjno-bibliograficznych.

Organizatorzy spotkania w Kiszyniowie umożliwili uczestnikom zwiedzenie scentralizowanego systemu bibliotecznego w mieście Tiraspol. Pracownicy tamtejszej biblioteki (która pełni funkcje centralne dla całego miasta) dowodzili przy pomocy statystyki bibliotecznej, że dzięki centralizacji wzrosło zainteresowanie biblioteką wśród mieszkańców Tiraszola i zapotrzebowania na jej usługi. Ponieważ jednak w tym samym czasie miasto rozrosło się i przybyło mieszkańców, trudno rozsądzić, czy o wzroście liczby czytelników zadecydował rozwój urbanizacyjny, czy wprowadzenie centralizacji.

W zaleceniach opracowanych na podstawie referatów i dyskusji, umieszczono punkt w którym postuluje się przeprowadzenie badań nad efektami systemów scentralizowanych w poszczególnych krajach socjalistycznych. Wydaje się, że są one rzeczywiście konieczne bowiem istnieje obawa iż postulaty, które wiążane są z centralizacją mogą być traktowane jako rzeczywistość, a to może decydować o podejmowaniu decyzji i działań chybionych.

Pod względem organizacyjnym narada była przygotowana bardzo starannie i w sumie dostarczyła wiele materiałów do przemyśleń i sformułowania tematów ba-

dawczych w przyszłości. Miłą niespodzianką zgotowaną uczestnikom spotkania było wydawnictwo: Ośrodki bibliotekoznawstwa i pracy metodycznej bibliotek krajów socjalistycznych. Moskwa 1980 opracowane przez Centrum Naukowo-Metodyczne Biblioteki im. W. Lenina. Jest to pierwszy tego typu informator opisujący prace

ośrodków bibliotekoznawczych i pracy metodycznej krajów socjalistycznych. Mimo iż wydany jedynie w języku rosyjskim może on być przydatny polskiemu studentom bibliotekoznawstwa oraz osobom interesującym się pracą tych ośrodków.

Jadwiga Kołodziejska

PRZEGLĄD piśmiennictwa

SPRAWY BIBLIOTEK I CZYTELNICTWA W PRASIE

Wiodąca rola biblioteki publicznej w ogólnokrajowej sieci. Nowy kształt bibliotek po reformie administracji. Ocena działalności bibliotek wiejskich. Opinie na temat bibliobusów. Współdziałanie bibliotek publicznych ze szkolnymi. Czytelnictwo młodzieży.

Główne problemy bibliotekarstwa polskiego, a w szczególności bibliotek publicznych, przedstawione zostały ostatnio na łamach *Zycia Gospodarczego*. Sławomir Lipiński w interesującym artykule pt. „Biblioteka jak urząd” (*Zycie Gospodarcze* nr 23) na wstępie scharakteryzował sytuację na naszym rynku księgarskim. Znanie trudności wydawnicze powodują automatycznie wzrost zainteresowania książką biblioteczną. Czytelnictwo powszechne ma tylko jedną przed sobą drogę — wiodącą przez biblioteki, bowiem one zapewniają społeczne użytkowanie książki — stwierdza autor artykułu. Wyraża on jednocześnie pogląd, że stopień zaspokojenia potrzeb czytelniczych wcale nie zależy od liczby działających bibliotek. Wielość bibliotek jest po części jedną z największych słabości naszego systemu bibliotecznego — pisze S. Lipiński dostrzegając w tym systemie niekorzystne rozczłonkowanie. Potwierdzeniem tej opinii będzie m.in. statystyka, która ujawnia, że czytelnik księżnicy publicznej wypożycza około 20 książek rocznie, czytelnik biblioteki szkolnej 14, pedagogicznej 10, a związkowej 7. Sens istnienia obok siebie różnych sieci bibliotek wydaje się więc wątpliwy, uniemożliwia to bowiem prowadzenie jednolitej polityki bibliotecznego, obniża sprawność bibliotek a zwłaszcza zwiększa koszty ich utrzymania — pisze S. Lipiński. Sens istnienia różnych sieci bibliotecznego uznaje on tylko w takiej sytuacji, kiedy biblioteki publiczne spełniać będą funkcję gestora w stosunku

do innych bibliotek. Biblioteki publiczne są bowiem podstawą powszechnego czytelnictwa, skupiając dwie trzecie wszystkich czytających i im powinno poświęcać się najwięcej uwagi.

Obserwując działalność bibliotek publicznych w ostatnich latach zauważamy, że straciły one rozmach w rozwoju, w zdobywaniu nowych czytelników. Szczególnie niekorzystnie przedstawia się sytuacja na wsi, gdzie każdego roku zamyka się tam kilkaset punktów bibliotecznego. Biblioteki publiczne zmagają się z ciasnotą oraz z brakiem elementów wyposażenia, bowiem jak dotąd nikt nie chce się podjąć produkcji mebli bibliotecznego — stwierdza S. Lipiński. Dalsze jego uwagi dotyczą polityki gromadzenia zbiorów. Uważa on, że stosowany obecnie zdecentralizowany system zakupu książek byłby dobry, gdyby rynek księgarski był nasycony. Do innych wad tego systemu należy kupowanie przez biblioteki książek w miękkiej oprawie, klejonych z pojedynczych kartek, a więc książek przeznaczonych w zasadzie dla indywidualnego odbiorcy. Dzieje się to dlatego, że biblioteki nie mają wpływu na wybór rodzaju oprawy książki.

S. Lipiński bardzo pozytywnie ocenił propozycję Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w sprawie centralnego zaopatrzenia bibliotek na wzór zagranicznych kolektorów. Udostępnianie książek na wsi powinno być — jego zdaniem — wsparte bibliobusami.

Przedstawiona sytuacja bibliotek przez

S. Lipińskiego znajduje szersze wyjaśnienie i pogłębienie w artykule Jadwigi Kołodziejskiej „Aktualne problemy bibliotek” (*Przegląd Księgarski i Wydawniczy* nr 6). Autorka artykułu zapoznaje z wynikami badań kwestionariuszowych na temat sytuacji bibliotek publicznych w nowej strukturze organizacyjnej, wprowadzonej przed pięć laty w wyniku przyjęcia nowego podziału administracyjnego kraju.

Wśród istniejących obecnie wojewódzkich ogniw bibliotecznych łatwo zauważyć duże zróżnicowanie pod względem liczebności obsługiwanych mieszkańców, rozległością terenu i ilością posiadanych jednostek administracyjnych, (np. największej gmin ma woj. kieleckie — 69, najmniej łódzkie — 11). J. Kołodziejska dokonała także przeglądu rozmieszczenia sieci księgarskiej, zwracając uwagę na niedostateczne zaopatrzenie placówek księgarskich w nowych ośrodkach wojewódzkich. Wracając do oceny sytuacji bibliotek, autorka artykułu dużo miejsca poświęca analizie ich warunków lokalowych. Najbardziej trudna jest sprawa poprawy stanu posiadania bibliotek wiejskich, z których aż 37,5 proc. miało w 1976 r. lokale liczące do 30 m kw. Bardzo źle przedstawia się również wyposażenie bibliotek wiejskich, a także miejskich — w telefony. Końcowa część artykułu J. Kołodziejskiej dotyczy problemów kadrowych naszego bibliotekarstwa. Przedstawiono tu zmiany w stanie zatrudnienia, a także w poziomie wykształcenia bibliotekarzy łącznie z postulatami dotyczącymi programów kształcenia.

Niektóre ustalenia J. Kołodziejskiej korespondują z tezami artykułu Lecha Scibor-Ryńskiego „Biblioteki wiejskie czyli pesymizm uzasadniony” (*Chłopska Droga* nr 48). Autor artykułu podziela pogląd, że jednolita sieć placówek bibliotecznych gminnych, powiatowych i wojewódzkich utraciła po roku 1975 swą przejrzystość. Do negatywnych zjawisk, powodujących zahamowanie w wielu wsiami działalności bibliotecznej, zaliczył on powoływanie gminnych ośrodków kultury, wchłaniających biblioteki gminne. Poważną przeszkodą we właściwym funkcjonowaniu bibliotek wiejskich i prowadzeniu przez nie służby informacyjno-bibliograficznej, jest brak podstawowych urządzeń, a przede wszystkim telefonów. Wśród negatywnych opinii o pracy bibliotek wiejskich powtarza się zarzut, iż zbyt często są one zamykane na skutek urlopów macierzyńskich bibliotekarek i braku zastępstwa (np. w 1978 r. w województwie białskopodlaskim biblioteki były zamknięte przez 2920 dni, w konińskim aż 3900).

W tej sytuacji na plan pierwszy wysuwana jest sprawa obsługi czytelników za pośrednictwem bibliobusów.

Stefan Atlas w artykule „Biblioteka

dziś i jutro” (*Kultura i Ty* nr 5) proponuje aby wzorem niektórych krajów zachodnich zaniechać budowy bibliotek w miejscowościach poniżej 3 tys. mieszkańców, wprowadzając na ich miejsce bibliobusy. W związku z dyskutowaną u nas koncepcją przebudowy autobusów na bibliobusy, S. Atlas postuluje wycofanie się z podjętych na ten temat ustaleń i zwrócenie uwagi na zastosowanie do przewożenia książek ciągników do przyczepami. W tym miejscu autor artykułu powołuje się na przykłady z krajów skandynawskich, Austrii i RFN.

W czasie majowych Dni Kultury, Oświaty, Książki i Prasy — 1980 r. dużym wydarzeniem w woj. siedleckim było uruchomienie bibliobusu, skonstruowanego w samochodzie typu ROBUR. O funkcjonowaniu bibliobusu czytamy w artykule o charakterze reportażowym z trasy tego pojazdu po woj. siedleckim. Autorem wspomnianego artykułu „Z bibliobusem...” (*Trybuna Ludu* nr 133) jest znany publicysta kulturalny — Wojciech Kiciński.

Pierwszy, nowy bibliobus budzi zrozumiałe zainteresowanie, nie wiemy jednak jak długo będziemy czekać na następne bibliobusy. Póki nie ma jeszcze bibliobusów i ruchomych księgozbiorów, warto bliżej zainteresować się problemem pełniejszego wykorzystania małych, często rozproszonych księgozbiorów punktów bibliotecznych, małych filii oraz zbiorów szkolnych.

A.B. w artykule „Biblioteka bliżej czytelnika” (*Trybuna Ludu* nr 169) wyraża w związku z tym pogląd, że jeśli w niewielkim ośrodku wiejskim bibliotekę szkolną stanowi kilka szaf na korytarzach, zaś lepsze warunki ma placówka publiczna, to najbardziej racjonalne byłoby połączenie obu bibliotek w jedną, dobrze zaopatrzoną bibliotekę publiczną-szkolną. W artykule tym omówione zostały główne założenia podpisanych 18 czerwca 1980 r. przez ministrów: Kultury i Sztuki oraz Oświaty i Wychowania „Zasad współpracy bibliotek publicznych z bibliotekami szkolnymi i pedagogicznymi”. Dokument ten wtedy zda egzamin, jeżeli jego realizacja ożywi obieg książki, szczególnie wśród młodzieży.

Zwracamy na ten problem uwagę po lekturze dyskusji nt. „Młodzież i książki” (*Pokolenia* nr 5). Dyskusję poświadczoną czytelnictwu książek wśród młodzieży zorganizowała redakcja miesięcznika *Pokolenia* wspólnie z Zespołem Analiz Społecznych Rady Głównej FSZMP.

Dyskusję zagał Redaktor Naczelny *Pokoleń* — Wiesław Kodym. Zabierali w niej głos kolejno: dr Roman Sroczyński (z Instytutu Podstawowych Problemów Marksizmu-Leninizmu), prof. dr Anna Przeclawska (Dyrektor Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Warszawskiego), doc. dr Stanisław Siekierski (z Wydziału Polo-

nistyki UW), doc. dr Wiesława Pielasińska (z Instytutu Badań nad Młodzieżą Ministerstwa Oświaty i Wychowania), mgr Maria Mossakowska (z Zespołu Analiz Społecznych RG FSZMP), Jacek Marciniak (z Wydziału Kultury ZG ZSMP), mgr Lucjan Biliński (z Ministerstwa Kultury i Sztuki), mgr Kazimierz Kochański (z Naczelnego Zarządu Wydawnictw).

Pozostając przy sprawach czytelnictwa młodzieży sygnalizujemy artykuł Lucyny

Szczegodzińskiej „O popularyzacji czytelnictwa wśród młodzieży pracującej” (*Kultura i Życie* nr 4). W artykule tym przedstawiono informacje na temat realizacji przez Stołeczny Dom Kultury zadań wynikających z „Programu w zakresie upowszechniania czytelnictwa wśród młodzieży pracującej w warszawskich zakładach pracy”.

eLBe

Piąta edycja „Biblioteki fachowej”*

Najnowsze wydanie książki pt.: *Biblioteka fachowa* jest piątą edycją podręcznika, którego kolejne wydania ukazały się w okresie 26 lat. Każde z nich było uzupełniane i dostosowywane do potrzeb wynikających ze zmian aktów legislacyjnych, dotyczących organizacji i zadań bibliotek fachowych.

Piąta edycja podręcznika, która jest przedmiotem niniejszej recenzji, ukazała się w 1978 roku. Jest to wydanie poprawione w stosunku do poprzednich i zaktualizowane w świetle obowiązujących przepisów, jakie ukazały się do końca 1978 r. oraz obejmuje aktualne zagadnienia, które do tego czasu pojawiły się w bibliotekarstwie, a także wskazuje i omawia obecnie stosowane techniki usprawniające pracę w bibliotece. Przedstawiony w pracy model biblioteki jest nowoczesny. Zastosowanie w praktyce zasad organizacji biblioteki, metod i techniki pracy wskazanych w podręczniku, począwszy od gromadzenia zbiorów, ich organizacji, opracowania systemów przechowywania i obsługi czytelnika, zapewni w każdej bibliotece fachowej prawidłową realizację zadań. Podzielony na 12 rozdziałów, zawarty w podręczniku materiał otwiera rozdział poświęcony genezie i rozwojowi bibliotek fachowych. Krótka historyczna wzmianka wskazuje na połowę XIX wieku kiedy powstały biblioteki fachowe w różnych krajach, a podana ich liczba, zadania i zawężony krąg użytkowników, kontrastuje z obecnie funkcjonującymi bibliotekami tego typu. Szeroko omówiono rozwój bibliotek polskich. Począwszy od samorządnie organizowanych, przez zakłady pracy, komórki bibliotecznych, poprzez wydawane kolejne akty prawne, na podstawie których powstawały nowe biblioteki, łączono je w zespoły organizacyjne jako resortowe sieci biblioteczne, wprowadzono i ulepszano ich organizację,

ujednolicono metodykę i organizację pracy. Wskazano na początkowo funkcjonalne powiązanie działalności bibliotecznej z działalnością informacyjną, a następnie w latach sześćdziesiątych — organizacyjne włączenie znacznej liczby bibliotek do ośrodków informacji. W wyniku tych zmian wszystkie biblioteki włączono do krajowej sieci informacji tym, że jedne z nich są podstawową częścią składową ośrodków informacji, a pozostałe pełnią dodatkowo funkcje informacyjne dla potrzeb pracowników zakładów macierzystych. Zachodzące zmiany w organizacji, zadaniach i rozwoju bibliotek omówiono w sposób krytyczny. Wskazano na dodatnie strony uchwał i zarządzeń, które sprzyjały temu rozwojowi oraz podkreślono istniejące w nich luki, które utrudniały organizację działalności bibliotecznej w skali resortów gospodarczych. Interesująco prezentuje się rozdział drugi poświęcony zadaniom i organizacji biblioteki. Równoległe do zadań podstawowych przedstawiono metodykę i technikę pracy informacyjnej i działalności metodyczno-instrukcyjnej, którą prowadzą biblioteki opiekujące się wyznaczonymi bibliotekami w terenie. Omówiono przepisy formalne, stanowiące podstawę do ustalenia struktury organizacyjnej biblioteki jako komórki nierozbudowanej i rozbudowanej. Przy organizacji zbiorów zwrócono uwagę, poza podziałem na podstawowe księgozbiory, na zasady organizacji i tworzenia księgozbiorów służbowych w rozległych terenowo zakładach pracy. Omówiono aparat informacyjno-bibliograficzny, rozszerzając go na prowadzenie kartotek dokumentacyjnych, tematycznych itp. Przy omawianiu kadr wskazano na wymagania kwalifikacyjne, uzdolnienia pedagogiczne i umiejętność organizowania współpracy ze specjalistami zakładu i komisją biblioteczną, której określono skład i zadania. Podano zasady organizacji współpracy bibliotek w układzie pionowym w danym resorcie i poziomym w danej branży lub różnych branżach innych resortów. Jako nowe zagadnienie wprowadzono normalizację i normowanie biblioteczne. Omówiono rodzaje norm, załączono wykaz 25 aktualnych ważniejszych norm z zakresu bibliografii, wydawnictw, informacji i reprografii oraz wskazano publikacje, w

* Edward Assbury, Tadeusz Bruszewski, Jadwiga Czarnačka: *Biblioteka fachowa*. Wyd. 5 poprawione i zaktualizowane. Warszawa: Stow. Bibliotekarzy Polskich 1978 s. 311, rys. 87, wzorów 83, zał. 5.

których ogłaszane są normy i normatywy oraz ich zmiany. Nowym zagadnieniem w podręczniku jest mechanizacja i automatyzacja pracy. Omówiono reprografię i zasady jej stosowania przy uzupełnianiu, opracowywaniu i udostępnianiu zbiorów oraz znaczenie miniaturyzacji zbiorów w przechowywaniu. Materiał jest bogato ilustrowany rysunkami aparatów, urządzeń i mikroform stosowanych w bibliotekach krajowych i zagranicznych. Przedstawiono rozwój automatyzacji w Polsce. Wymieniono zautomatyzowane systemy wydawnicze jako modernizację działalności informacyjnej i bibliograficznej. Omówiono automatyzację pracy w dużych bibliotekach i centralnych ośrodkach informacji. Rozdział zakończono wskazaniem podstawy prawnej finansowania bibliotek, zasadami opracowania planu finansowego, rozplanowania przyznaných środków i rejestracji wydatków oraz organizację korespondencji podając przykładowo wykaz akt bibliotecznych. W rozdziale trzecim omówiono lokal i urządzenie biblioteki. Materiał opisowy zilustrowano bogato rysunkami i wzorami rozmieszczenia sprzętu bibliotecznego w lokalu jedno-dwutrzyizbowym i lokalu większym z wolnym dostępem do półek. Zamieszczone rysunki i wymiary sprzętów, aparaty i pomocy bibliotecznych dostosowane są do potrzeb i możliwości zastosowania w bibliotekach fachowych. Ponadto przykładowo obliczono powierzchnię lokalu, stosując przyjęte wskaźniki i zwrócono uwagę na zarządzanie obowiązujące w tym zakresie. W rozdziale czwartym omówiono gromadzenie zbiorów, a więc: zasady opracowania planu uzupełniania zbiorów, ustalanie zakresu tematycznego odpowiedniego do potrzeb zakładu pracy, poziom zbiorów dostosowanych do przygotowania ogólnego i zawodowego czytelników, zasady kolektywnego gromadzenia we współpracy ze specjalistami i komisją biblioteczną. Przy omawianiu techniki gromadzenia podano źródła wpływu zbiorów i materiały informujące o nich, bogato ilustrowane przykłady katalogów, biuletynów, prospektów wydawniczych, bieżących i retrospektywnych, krajowych i zagranicznych. Omówiono technikę pracy w księgarni, sporządzanie zamówień, prowadzenie kartoteki dezzyderatów, wydawnictw zamówionych i kartoteki akcesyjnej oraz tryb postępowania po otrzymaniu wydawnictw łącznie z opracowaniem i przechowywaniem dowodów wpływu. Rozdział piąty poświęcono ewidencji i kontroli zbiorów, omawiając je zgodnie z zarządzeniem i Instrukcją Ministra Kultury i Sztuki w sprawie zasad ewidencji materiałów bibliotecznych z 1970 r. Podano zasady przygotowania księgi inwentarzowej, rejestru ubytków i rejestru przechodniego, cel ich prowadzenia. Omówienie ich poparto wzorami i przykłada-

mi. Zamieszczono wiadomości o pieczętowaniu i znakowaniu zbiorów łącznie z wzorami pieczętek. Opracowano zasady i tryb przeprowadzenia kontroli zbiorów, podano wzory arkuszy kontroli, protokołu pokontrolnego i załączników. Rozdział zamyka omówienie ewidencji finansowo-księgowej. W rozdziale szóstym opracowano bardzo szczegółowo katalogowanie zbiorów i katalogi alfabetyczne. Rozdział rozpoczął omówieniem rodzajów katalogów i ich form oraz zadań. Następnie omówiono metodykę i technikę katalogowania wydawnictw zwartych, ciągłych i zbiorów specjalnych. Bardzo sumienne opracowanie każdego rodzaju dokumentu zilustrowano wzorami i przykładami wnikliwie dobranych poszczególnych typów materiałów bibliotecznych, wśród których, poza wydawnictwami zwartymi i ciągłymi, wiele miejsca poświęcono 14 rodzajom zbiorów specjalnych, z których większość to dokumenty gromadzone w bibliotekach fachowych. Materiał tego rodzaju oparty jest na obowiązujących przepisach katalogowania w Polsce. Układ jego cechuje systematyczność i przejrzystość, a wzbogacenie go 69 wzorami i przykładami opisów katalogowych stanowi wystarczającą podstawę i pomoc przy katalogowaniu każdego rodzaju dokumentu. Rozdział zakończono podaniem zasad, przykładów i wzorów prowadzenia katalogu alfabetycznego. Katalogi rzeczowe i klasyfikację zbiorów omówiono w rozdziale następnym. Po krótkiej charakterystyce katalogu działowego i przedmiotowego, więcej uwagi poświęcono katalogowi systematycznemu, który jest powszechnie stosowany w bibliotekach fachowych, podając jego zadania i budowę. Omówiono również zasady klasyfikowania zbiorów według UKD. Wiele miejsca w tym rozdziale (prawie 13 stron na 19) zajmują takie zagadnienia jak: historia i cechy UKD, rodzaje tablic UKD i ich budowa. Niewątpliwie są to bardzo ważne informacje dla bibliotekarzy, ale byłoby bardziej korzystne szersze opracowanie zasad klasyfikowania oraz pokazanie techniki prowadzenia katalogu systematycznego, popierając omówienie przykładami, jak to miało miejsce w poprzednich wydaniach podręcznika. W rozdziale o przechowywaniu i konserwacji zbiorów omówiono szczegółowo systemy przechowywania według numeru inwentarzowego i w układzie dziedzinowo-alfabetycznym, zwracając szczególną uwagę na zbiory specjalne. Podano zasady i technikę przygotowania zbiorów do oprawy, tryb przekazywania do introligatora oraz prowadzenie zeszytu opraw. Omówiono także higienę przechowywania zbiorów i ich zabezpieczenie. Rozdział zakończono omówieniem techniki pracy przy przeprowadzaniu zbiorów. Rozdział dziewiąty obejmuje sprawę udostępniania zbiorów. Przedsta-

wiono w nim zasady i formy udostępniania oraz organizację i technikę pracy w tym zakresie. Poza formami stosowanymi powszechnie, omówiono szczegółowo tryb postępowania przy prowadzeniu obiegu czasopism i materiałów informacyjnych, prowadzenie punktów bibliotecznych, informowanie o zawartości czasopism, organizację wolnego dostępu do zbiorów. Zamieszczono wzory druków stosowanych przy obsłudze czytelników oraz wzorcowy regulamin biblioteki. Do pełnego wachlarza zadań biblioteki fachowej w zakresie obsługi czytelników należy dodać jeszcze inne formy pracy omówione w rozdziale dziesiątym, a mianowicie: krzewienie czytelnictwa literatury fachowej, w którym przedstawiono: zadania biblioteki w tym zakresie, czynniki z którymi bibliotekarz powinien współdziałać oraz formy i metody jakie należy stosować. Poszczególne formy pracy przedstawiono w sposób przystępny dla czytającego, a ponad 20 rysunków i przykładów omówionych akcji, czynią podany materiał łatwy do wykorzystania w praktyce. Selekcję zbiorów omówiono w jedenastym rozdziale, podając czasookresy przeglądu zbiorów, w zależności od stanu (wielkości) zasobów. Wymieniono grupy materiałów bibliotecznych, które mogą być uznane za zbędne. Omówiono skład komisji selekcyjnej, tryb

przeprowadzania selekcji, sporządzanie wykazów zbędnych materiałów i tryb postępowania z nimi oraz wzór protokołu komisji selekcyjnej, wymieniono również obowiązujące w tym zakresie akty prawne i bibliografię spisów książek przestarzałych, wydanych przez Ministerstwo Kultury i Sztuki. Ostatni rozdział omawia planowanie i sprawozdawczość. Podano w nim zasady opracowania planu pracy oraz sporządzania sprawozdań. Zamieszczono przykłady i wzory dokumentów, stanowiących podstawę sprawozdawczości. Jako dopełnienie materiału podręcznika dodano załączniki: protokół kontroli zbiorów, regulamin dla czytelników, tabela transliteracji współczesnego alfabetu rosyjskiego, spis druków stosowanych w bibliotekach fachowych, wykaz ważniejszych norm. Ponadto zamieszczono wykaz literatury wiążącej się z podstawową problematyką podręcznika.

Podsumowując powyższe uwagi należy wyrazić przekonanie, że piąte wydanie podręcznika pt. *Biblioteka fachowa*, podobnie jak i poprzednie wydania, stanie się cenną pomocą w codziennej pracy każdego pracownika tego typu biblioteki, a w szczególności poszukującego rozwiązań nowoczesnych.

Anna Lech

Bibliotekarstwo w Wielkiej Brytanii*

The Library Association (nazwy tej używa Stowarzyszenie Bibliotekarzy Brytyjskich) w setną rocznicę powstania stowarzyszenia opublikowało jubileuszowy tom pt.: „British Librarianship Today” (Bibliotekarstwo brytyjskie — dzisiaj). Praca ta ukazała się pod redakcją profesora Wilfreda L. Saundersa, dyrektora Postgraduate School of Librarianship and Information Science (Podyplomowej Szkoły Bibliotekarstwa i Informacji Naukowej) w Uniwersytecie w Sheffield, znanego również czytelnikom polskim. We wstępie do książki prof. Saunders próbuje ocenić bibliotekarstwo brytyjskie w ogóle, dokonać syntezy najważniejszych jego problemów. Rozważania te dotyczą głównie lat 1877—1977, jakkolwiek autor twierdzi, że sto lat nie jest długim okresem czasu, to jednak najwięcej istotnych zmian dokonało się w ciągu ostatniego dwudziestolecia. Były one, oczywiście rezultatem wcześniejszych przygotowań i poczynań. Według W.L. Saundersa najważniejsze przemiany w bibliotekarstwie

brytyjskim to: utworzenie British Library, zakładanie bibliotek politechnicznych, powstanie Wydziału do spraw Bibliotek w Departamencie Nauki i Oświaty, rozszerzenie współpracy międzynarodowej, skomputeryzowanie niektórych prac bibliotecznych, rozwój badań naukowych w dziedzinie bibliotekarstwa i informacji naukowej, rozbudowanie systemu kształcenia zawodowego. Autor nie twierdzi zdecydowanie, że wszystkie te zmiany były korzystne, wielu bibliotekarzy uważa, że zlikwidowały one — cytując — „wspaniały system bibliotek powiatowych” (county library system), lecz mimo wszystko ostatnie dwadzieścia lat było najbardziej interesującym okresem w dziejach zawodu bibliotekarskiego Wielkiej Brytanii. Zachodzące przemiany były następstwem wcześniejszych wydarzeń i rezultatem zmian zachodzących w dziedzinie bibliotekarstwa.

Obraz bibliotekarstwa brytyjskiego prezentowany w tym tomie jest pełniejszy od strony historycznej. Pomimo tytułu, który wyraźnie akcentuje współczesność, dzień dzisiejszy, autorzy pieczołowicie przedstawiają wszelkie problemy historyczne, jakgdyby chcąc podkreślić, że teraz-

* Saunders W. L(ed): *British Librarianship Today*. The Library Association. London 1977 s. 378

niejszość bibliotekarstwa brytyjskiego wiąże się nierozzerwalnie z jego przeszłością, niejako z niej wynikając. Wydaje się, że zagadnieniem zasługującym na największą uwagę jest fakt, że obecnie można mówić o rzeczywistym istnieniu narodowego systemu bibliotecznego. Prezentację tego systemu podjęto w publikacji, omawiając kolejno w poszczególnych rozdziałach strukturę poszczególnych wydziałów i znaczenie British Library, które stanowi centrum systemu.

Praca składa się z osiemnastu rozdziałów, z których każdy jest dziełem innego autora i traktuje o innych zagadnieniach. Sześć rozdziałów poświęcono narodowemu systemowi bibliotecznemu, omawiając British Library i strukturę jej poszczególnych działów, a więc:

1. The British Library Reference Division (Oddział Gromadzenia z podziałem na działy: książek drukowanych, rękopisów, wschodnich druków i manuskryptów oraz księgozbiorów podręcznych);
2. The British Library Bibliographic Services Division (Oddział Służb Bibliograficznych);
3. The British Library Lending Division (Oddział Wypożyczeń);
4. The British Library Research and Development Department (Dział Badań Naukowych i Rozwoju).

Wszystkie rozdziały konstruowane są według jednakowego schematu: historia działu, cele, zadania, struktura placówki i jej aktualne problemy.

Oprócz części dotyczącej narodowego systemu bibliotecznego w tomie poświęconym setnej rocznicy powstania The Library Association zamieszczono jeden rozdział na jego temat. Autor — Godfrey Thompson, zastanawia się w nim nad poczynaniami, które spowodowały łączenie się ludzi w zorganizowane grupy, przedstawia krótką historię Stowarzyszenia i jego obecną, dokonaną po reorganizacji strukturę. Wydaje się, że szczególnie interesująca dla czytelnika polskiego jest część omawiająca publikacje The Library Association. Na uwagę zasługuje najnowsze czasopismo: *Radials Bulletin: Research and Development — Information and Library Science*. Publikacja ta zaczęła ukazywać się od 1978 roku w Londynie, wydawana jest dwa razy w roku. Zawiera informacje dotyczące wszystkich prac badawczych z dziedziny bibliotekoznawstwa i informacji naukowej prowadzonych na terenie Wielkiej Brytanii.

W jubileuszowym tomie dwa rozdziały poświęcono zagadnieniom informacji naukowej. Jeden z nich omawia sprawy Aslib'u (Association of Special Libraries and Information Bureaux — Stowarzyszenie Bibliotek Specjalnych i Biur Informacyjnych), drugi zajmuje się problema-

mi Instytutu Informacji Naukowej (The Institute of Information Scientists).

Kolejne rozdziały dotyczą ponadto poszczególnych typów bibliotek: publicznych, uniwersyteckich, technicznych, szkolnych i specjalnych. Wydaje się, że rozdział poświęcony bibliotekom publicznym zasługuje na wyjątkową uwagę, bowiem szczególnie jasno i precyzyjnie przedstawia historię, strukturę i działanie tego systemu, który został zapoczątkowany już w 1850 roku dzięki zatwierdzeniu Ustawy Bibliotecznej, która sprawiła, że Zjednoczone Królestwo stało się pierwszym krajem na świecie o ustabilizowanym, w szerokim pojęciu, systemie bibliotek publicznych.

Oprócz rozdziałów poświęconych określonym typom bibliotek publikacja ta zawiera jeszcze trzy rozdziały dotyczące rozważań na temat: znaczenia i wpływu komputerów na prace biblioteczne, międzynarodowej współpracy w dziedzinie bibliotekarstwa oraz kształcenia zawodowego i prowadzenia badań naukowych. „British Librarianship Today” to bardzo interesująca pozycja, będąca jedną z nielicznych prób kompleksowego ujęcia problemów bibliotekarstwa brytyjskiego. Jest to publikacja, która powinna zwrócić uwagę nie tylko zainteresowanych zagadnieniami systemów bibliotecznych, lecz także specjalistów innych dziedzin bibliotekarstwa, bowiem każdy może znaleźć w niej interesujące informacje. Istotne jest to, że omawiane są w niej codzienne problemy współczesnego bibliotekarstwa. Wielką zaletą książki jest bogata bibliografia załącznikowa, podawana po każdym rozdziale i wygodny indeks krzyżowy ułatwiający korzystanie z publikacji.

Wśród autorów znaleźć można nazwiska wybitnych specjalistów, znane również dobrze czytelnikowi polskiemu jak np. prof. Michael F. Lynch (z Uniwersytetu w Sheffield), Leslie Wilson (przew. Aslib) czy John C. Gray (dyrektor British Library Research and Development Department). Jest to ważna pozycja zasługująca na uwagę. Jedynym mankamentem wydaje się być fakt, że autorzy omawiając funkcjonowanie systemu bibliotecznego Wielkiej Brytanii zbyt małą uwagę zwrócili na to komu ten system ma służyć, jaka jest struktura użytkowników bibliotek. Szczególnie dziwne wydaje się iż w omawianej publikacji nie poświęcono jednego zdania grupie niepełnosprawnych użytkowników bibliotek, którzy stanowią istotny odsetek populacji w Wielkiej Brytanii. Jest to tym bardziej dziwne, że — jak mi wiadomo — brytyjskie biblioteki publiczne poświęcają wiele uwagi obsłudze tej grupy społecznej, toteż brak jakiegokolwiek wzmianki o tych problemach należy ocenić jako jeden — z nielicznych zresztą — mankamentów opracowania.

Iwona Łukijaniuk

HELENA RADLIŃSKA O BIBLIOTECĘ

(w 101 rocznicę urodzin)

Główne postulaty i zalecenia, które można wydedukować z prac¹ Heleny Radlińskiej odnoszących się do bibliotek i książki można ująć w następujących punktach:

1. **Idea biblioteki powszechnej.** Helena Radlińska postulowała stworzenie możliwości łatwego dla wszystkich dostępu do książki i głosiła potrzebę organizowania dla tych celów szerokiej sieci bibliotek powszechnych wraz z filiami i bibliotekami wędrownymi, dostarczających najwartościowsze dzieła kultury narodowej i światowej wszystkim obywatelom kraju, zalecała kształcenie wysoko kwalifikowanych bibliotekarzy-oświatowców pełniących różnorakie funkcje, głównie „żywego łącznika pomiędzy pisarzem a czytelnikiem”².

Uczona ta zdawała sobie sprawę z różnic kulturalnych między poszczególnymi klasami społecznymi, szczególnie z niskiego wykształcenia chłopstwa, jego analfabetyzmu. Żądała jednak upowszechnienia także wśród ludu literatury wartościowej, arcydzieł literatury narodowej i tworzenie bibliotek powszechnych.

Wysuwając postulat udostępnienia wszystkim ludziom wartościowych pozycji, zalecała różnicowane traktowanie czytelników. Z tych też powodów ogromną rolę w przygotowaniu do czytelnictwa mogą według niej odegrać obok bibliotek szkolnych także publiczne biblioteki dziecięce i wielkomiejskie biblioteki dla młodocianych. Przywiązywała dużą wagę do wypożyczalni i czytelni, które zalecała tworzyć w każdej bibliotece.

Jak się mają te poglądy do dzisiejszych bibliotek? Czy zachowały one swoją aktualność? Jeśli tak, to w jakim zakresie?

Nawet pobieżna konfrontacja postulatów uczoney z problematyką dzisiejszych księżnic unacznia nam ich znaczenie dla

¹ „Nasze biblioteki powszechne”, „Uspołecznienie czytelnictwa”, „Rola książki i biblioteki (w szkole twórczej)”, „Biblioteki wędrowne”, „Do pojęcia Ojczyzny należy książka”, „Książki poszukiwane”, „Piśmiennictwo popularne w Polsce”, „Wskazówki dla początkujących badaczy”, „Badanie czytelnictwa dzieci i młodzieży”, „Potrzeba badania czytelnictwa młodzieży szkolnej. Metoda i program tych badań”, „Dotychczasowe osiągnięcia”, „Rozległość zadań bibliotekarza — oświatowca”, „Kształcenie bibliotekarzy — oświatowców”. Znajdziemy je wszystkie zebrane w takich publikacjach, jak: H. Radlińska: *Książka wśród ludzi*. Wyd. 4. Warszawa: „Światowid” 1946; też: *Zagadnienia bibliotekarstwa i czytelnictwa*. Wstęp i oprac. Irena Lepalczyk. Wrocław. Ossolineum 1961.

² H. Radlińska: *Rozległość zadań bibliotekarza — oświatowca*. *Bibliotekarz* 1947 z. 3/4 s. 40.

współczesnej polityki bibliotecznej. Czy to chodzi o rozwijanie sieci bibliotecznej, czy to o tworzenie czytelni, czy o upowszechnienie czytelnictwa we wszystkich klasach społecznych, czy też o upowszechnienie najwartościowszych dzieł kultury narodowej i światowej, których stale domagała się, wszystkie te zadania wprawdzie realizowane są obecnie w skali całego państwa, nadal jednak pozostają aktualne.

O tym, jak problemy bibliotek będą rozwiązywane, decyduje osobowość bibliotekarza i warunki jego pracy.

Duży wpływ na osobowość bibliotekarza wywiera szkoła, szczególnie wyższa uczelnia, w której zdobywa on kwalifikacje zawodowe. Helena Radlińska stawiała znak równania między bibliotekarzem a oświatowcem i domagała się akademickiego kształcenia bibliotekarzy fachowców. Wykształcenie fachowe bibliotekarza opierała na podłożu wykształcenia ogólnego. Według niej program ich kształcenia powinien obejmować literaturę, psychologię, pedagogikę, księgoznawstwo, bibliografię, bibliotekarstwo, teorię czytelnictwa, historię bibliotek wraz z polityką biblioteczną i techniką bibliotekarstwa³. Zwracała także uwagę na kształcenie praktyczne.

2. **Nastawienie naukowe.** Dorobek piśmienniczy Heleny Radlińskiej preferuje postawę wysoce naukową wobec problematyki biblioteki i książki. Aby zrozumieć ważniejsze aspekty tej postawy, warto tutaj pokrótce przypomnieć przedmiot zainteresowań naukowych uczoney.

Zajmowała się ona badaniami nad czytelnictwem, których zakres tematyczny był bardzo szeroki: czytelnictwo różnych grup społecznych i rodzajów książek popularnonaukowych i beletrystycznych, jego uwarunkowania psychofizyczne, środowiskowe, społeczne i kulturowe, rola w tym względzie biblioteki. Helena Radlińska rozpatrywała również zagadnienie społecznej roli książki i urzędzeń służących do rozpowszechniania słowa drukowanego, a także kwestię konkretnych czynników warunkujących jego oddziaływanie. Dziełem jej było opracowanie na podstawie rozesłanego w 1909 r. przez redakcję „Pracy Oświatowej” kwestionariusza syntezy bibliotek powszechnych pt. „Nasze biblioteki powszechne”. Zajmowała się także problematyką kształcenia bibliotekarzy. Uczyla badaczy czytelnictwa i książki właściwych zasad i metod postępowania.

³ H. Radlińska: *Kształcenie bibliotekarzy — oświatowców — rozdział „Książki wśród ludzi”* s. 211—229.

Zagadnienia dotyczące bibliotekarstwa, kształcenia bibliotekarzy i badań czytelnictwa wiązała ona ściśle z teorią i praktyką pedagogiki społecznej, bezpośrednio zaś z teorią kultury i oświaty. Starła się w swych badaniach wykorzystywać metody i teorie różnych nauk społecznych, tym samym dążyła do ich integracji. Należała więc do tych uczonych, którzy uprawiali wiele dyscyplin naukowych. Trzeba do tego dodać, że rozpatrywała badane zagadnienie na tle aktualnych stosunków społecznych i gospodarczych oraz w powiązaniu z realnymi potrzebami różnych instytucji. Są to wszystkie istotne cechy dorobku naukowego Heleny Radlińskiej. Ta postawa metodologiczna jest kolejną wartością, którą można tutaj wyeksponować, bowiem refleksja nad sposobami działalności poznawczej decyduje o skuteczności tej działalności.

Trzeba tutaj podkreślić, że z dorobkiem Heleny Radlińskiej mocno związane jest całościowe, kompleksowe traktowanie problematyki badawczej. Postawa ta ujawnia się w różnych formach: w poszukiwaniu przez nią wszystkich aspektów bibliotek powszechnych, w poszukiwaniu wspólnych celów i wszystkich elementów składowych badania czytelnictwa, w kreśleniu wszechstronnej sylwetki bibliotekarza-oświatowca i w szerokim dociekaniu programu kształcenia bibliotekarzy-oświatowców.

3. Nastawienie patriotyczne. W całej działalności Heleny Radlińskiej widoczna jest wyraźna tendencja do wiązania pracy bibliotek ze sprawami Ojczyzny. Chodzi jej nie tylko o pojmanie zadań książki i biblioteki wobec czytelników, ale o zrozumienie ich miejsca w całokształcie spraw ojczystych, ich znaczenia dla kraju.

Wychodząc z założenia, że „Kulturę narodu mierzy się nie tyle wartością jego literatury, co rozpowszechnieniem książek, statystyką ruchu wydawniczego i czytelnictwa”⁴, postulowała jak najszersze upowszechnienie wśród wszystkich klas i grup społecznych wielkich dzieł literatury.

4. Nastawienie pedagogiczne. Według Heleny Radlińskiej biblioteki to ważne ośrodki oświatowe i wychowawcze. Szczególnie wychowanie człowieka zaprzętało stałe uwagę uczoney. Dużą rolę w tym ma do odegrania według niej biblioteka i to poprzez następujące procesy w niej zachodzące: zdobywanie sztuki samodzielniego wybierania lektury, wchodzenie w świat książek bogaty w różnorodne wartości duchowe, rozbudzanie i rozwijanie zainteresowań, samokształcenie itp.

W nastawieniu pedagogicznym Heleny Radlińskiej mieści się jej krytycyzm. Był

⁴ Fragment („Do pojęcia Ojczyzny należy książka”) pracy „Zagadnienia bibliotekarstwa i czytelnictwa”, s. 6.

on skierowany głównie przeciw takim zjawiskom istniejącym w jej czasach, jak niesumienna reklama posługująca się książką, traktowanie tej ostatniej jako towaru, ubóstwo i analfabetyzm ludu uniemożliwiające korzystanie z książek, posługiwanie się przez zaborcę książką w wynarodowianiu i przemocy, różnicowanie książki w zależności od tego, dla kogo jest ona przeznaczona: dla inteligencji, czy dla ludu. Ten krytycyzm występował wówczas jako pozytywna wartość, gdyż swym ostrzem był wymierzony przeciw podziałom klasowym, narodowym i kulturowym, ograniczającym czytelnictwo książki, hamującym postęp. Skoro nie ma dzisiaj tych zjawisk w naszym kraju, nie można tego krytycyzmu traktować jako metody postępowania, którą warto byłoby zalecić dzisiejszemu bibliotekarzowi, działaczowi społecznemu czy wychowawcy. Ale jest jedna jego część godna uwagi. Mianowicie ta, w której Helena Radlińska objawia radykalną opozycję wobec bezkrytycznego poddawania się treściom książek i nauce o nich.

5. Nastawienie społecznikowskie. Całe bibliotekarstwo powszechne Helena Radlińska opierała na samopomocy społecznej, głównie na samopomocy uboższych warstw społeczeństwa. Trudno było przecieć jej liczyć na pomoc w tym względzie państwa zaborczego, a gdy powstało państwo polskie, było zbyt zrujnowane w okresie I wojny światowej, aby mogło łożyć środki również na biblioteki. Od bibliotekarza wymagała nie tylko dużej wiedzy, ale przede wszystkim „oddania się” pracy w bibliotece. Sama uczona była działaczką społeczną dużego formatu, zaangażowaną w sprawy społeczne i polityczne. Wszystko to w sumie skłania nas do traktowania społecznikowskiego nastawienia jako wartości integralnie związanej z jej dorobkiem naukowym i działalnością.

Obecnie nastawienie społecznikowskie nie straciło nic na znaczeniu. Wprawdzie nie zachodzi już potrzeba opierania bibliotek publicznych na samopomocy społecznej, to jednak cechy, jakie przypisywała Helena Radlińska bibliotekarzowi, są w dalszym ciągu niezbędne. Szczególnie społecznikowskie przez niego traktowanie obowiązków jest dzisiaj tak samo ważne, jak za jej czasów.

Wyszczególniłem wyżej kilka wartości, które piśmiennictwo Heleny Radlińskiej może nam zaofiarować. Jednocześnie starałem się wypunktować te ich elementy, które mogą być z powodzeniem wykorzystywane w działalności dzisiejszych bibliotek. Jak się okazuje, nadal wiele postulatów uczoney co do biblioteki i książek jest aktualne.

KRONIKA KRAJOWA

NAGRODY PAŃSTWOWE Z OKAZJI ŚWIĘTA ODRODZENIA

W dniu 16 lipca 1980 r. odbyła się w Pałacu Rady Ministrów w Warszawie uroczystość wręczenia, przyznawanych co dwa lata, nagród państwowych za wybitne osiągnięcia w dziedzinie gospodarczej, naukowej i kulturalnej. Ogółem przyznano 15 nagród I stopnia i 18 nagród II stopnia oraz nagrodę specjalną — za zrealizowanie Pomnika-Szpitała Centrum Zdrowia Dziecka w Warszawie-Międzyzlesiu.

W zakresie literatury nagrody otrzymała:
Hanna Januszczyńska — nagrodę I stopnia za całokształt twórczości literackiej;

Bronisław Zieliński — nagrodę II stopnia za całokształt twórczości przekładowej.

NAGRODY LITERACKIE IM. ST. PIĘTAKA

Po raz szesnasty przyznane zostały doroczne nagrody literackie im. Stanisława Piętaka, którym patronują: Zarząd Główny Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej, „Tygodnik Kulturalny” i Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza.

Jury pod przewodnictwem Tadeusza Nowaka przyznało nagrody im. S. Piętaka następującym autorom: w dziale poezji — Jerzemu Gizelli za tom „Gorzko, gorzko”; w dziale prozy — Ryszardowi Szubertowi za książkę pt. „Panna Lilianka” oraz w dziale esejów — Włodzimierzowi Pawluczukowi za książkę pt. „Żywioł i forma”.

Uroczystość wręczenia nagród literackich im. Stanisława Piętaka odbyła się w dniu 8 czerwca 1980 r. w Ratuszu Staromiejskim w Sandomierzu.

MIEDZYNARODOWE SEMINARIUM NT. „KSIĄŻKA I BIBLIOTEKA W SPOŁECZEŃSTWIE”

Instytut Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej zorganizował pod patronatem Sekcji Teorii i Badań Bibliotekoznawczych IFLA międzynarodowego seminarium nt. „Książka i biblioteka w społeczeństwie”.

Seminarium odbywało się w Warszawie i Radziejowicach w dniach 16—20 czerwca 1980 r.

POSIEDZENIA PAŃSTWOWEJ RADY BIBLIOTECZNEJ

W dniu 25 czerwca 1980 r. odbyły się posiedzenia Prezydium i Plenum Państwowej Rady Bibliotecznej, którym prze-

wodniczył Wiceminister Kultury i Sztuki — dr Józef Fajkowski.

Na posiedzeniu Prezydium PRB przedstawiona została informacja o zasadach i trybie działania Międzyresortowej Komisji d/s Importu Wydawnictw.

Porządek obrad plenarnych PRB obejmował:

- dyskusję nad raportem o stanie bibliotek szkolnych,
- informację na temat aktualnej sytuacji w ruchu wydawniczym,
- sprawy bieżące.

KONFERENCJA NT. „BIBLIOTEKI PUBLICZNE — OŚRODKAMI WIEDZY O REGIONIE”

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. C. Norwida w Zielonej Górze zorganizowała pod patronatem Departamentu Bibliotek, Domów Kultury i Działalności Społeczno-Kulturalnej MKiS — III Zielonogórską konferencję nt. „Biblioteki publiczne — ośrodkami wiedzy o regionie”. Konferencja odbyła się w dniach 26—27 czerwca 1980 r., w gmachu Biblioteki w Zielonej Górze.

Na konferencji przedstawiono sześć referatów poświęconych problemom gromadzenia materiałów i upowszechniania wiedzy o regionie. Program konferencji obejmował także hospitację następujących placówek: Wojewódzkiego Centrum Informacji w Zielonej Górze, Muzeum Książki oraz Miejskiej Biblioteki Publicznej w Lubsku.

SPOTKANIE LAUREATÓW KONKURSU CZYTELNICZEGO „OJCZYŻNA — NARÓD — SPOŁECZEŃSTWO”

W dniu 23 czerwca 1980 r. odbyło się w Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie uroczyste zakończenie konkursu czytelniczego „Ojczyzna — Naród — Społeczeństwo” oraz spotkanie z laureatami tego konkursu. Program uroczystego zakończenia obejmował:

- Wystąpienie prof. dr Zdzisława Libery nt. znaczenie upowszechniania książki i czytelnictwa;
- Spotkanie autorskie z Wojciechem Żukrowskim,
- Wręczenie nagród,
- Wypowiedzi uczestników konkursu.

Organizatorem ogólnopolskiego konkursu czytelniczego „Ojczyzna — Naród — Społeczeństwo” jest Towarzystwo Wiedzy Powszechnej przy współudziale Ministerstwa Kultury i Sztuki, CRZZ, ZG ZSMP, Głównego Zarządu Politycznego WP, CZSR „Samopomoc Chłopska”, RSW „Prasa-

-Książka-Ruch", Związek Bojowników o Wolność i Demokrację oraz Zjednoczenia Księgarstwa.

WYSTAWA KSIĄŻKI NIEMIECKIEJ REPUBLIKI DEMOKRATYCZNEJ

W dniu 26 czerwca 1980 r. otwarta została w sali im. M. Curie-Skłodowskiej w Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie wystawa książek NRD. Wystawę zorganizowały: Ministerstwo Kultury i Sztuki PRL oraz Ministerstwo Kultury NRD.

WYSTAWA PH. „KRAINA BAŚNI ANDERSENA”

Biblioteka Publiczna m. st. Warszawy i Związek Literatów Polskich zorganizowały w Bibliotece Głównej przy ul. Koszykowej 26 wystawę ph. „Kraina Baśni Andersena”. Wystawa była czynna od 24 maja do 25 czerwca 1980 r.

SYMPOZJUM POŚWIĘCONE TWÓRCZOŚCI JANA KOCHANOWSKIEGO

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Marii Dąbrowskiej w Słupsku oraz Gminna Biblioteka Publiczna im. Jana Kochanowskiego w Przechlewie zorganizowały sympozjum popularnonaukowe poświęcone twórczości Jana Kochanowskiego. Sympozjum odbyło się w Przechlewie w dniu 3 czerwca 1980 r.

OTWARCIE NOWYCH LOKALI BIBLIOTECZNYCH W BYDGOSZCZY

W dniu 28 czerwca 1980 r. odbyła się uroczystość otwarcia nowych lokali filii bibliotecznych WBP w Bydgoszczy.

Uroczystość otwarcia nowych lokali bibliotecznych połączona została z podsumowaniem współzawodnictwa o poprawę sytuacji materialnej bibliotek publicznych woj. bydgoskiego.

L.B.

KRONIKA ZAGRANICZNA

KONKURS DLA WYDAWCÓW W SOFII

Dwunasty międzynarodowy konkurs na najlepszy przekład książki bułgarskiej i najlepszą ilustrację do książek odbył się w Sofii 19—26 września 1979 r. Udział w nim wzięli przedstawiciele 91 wydawców z ok. 30 krajów, którzy zaprezentowali 2500 tytułów.

Ctenar 1979 nr 12

BIBLIOTEKI MEDYCZNE

Państwowa naukowa biblioteka medyczna w ZSRR jest drugą co do wielkości biblioteką medyczną na świecie. W jej zbiorach znajduje się rosyjska i zagraniczna literatura medyczna od 17 wieku do chwili obecnej.

Citatel' 1979 nr 12

EKONOMIKA DZIAŁALNOŚCI INFORMACYJNEJ

28 września 1979 r. w Państwowym Komitecie ds. Nauki i Techniki ZSRR odbyło się trzecie posiedzenie Sekcji Ekonomiki Działalności Informacyjnej Naukowej Rady Informacji Naukowo-Technicznej. Tematem posiedzenia była ocena prac nad terminologią i klasyfikacją usług informacyjnych.

Naučno-Tekničeskaja Informacija
1980 nr 12

LITERATURA DZIECIĘCA W NRD

12 seminarium centrum literatury dziecięcej odbyło się 7 grudnia 1979 r. w Szkole Nauczycielskiej w Berlinie. Udział w nim wzięli bibliotekarze, księgarze, wydawcy, badacze literatury, pisarze, tłumacze i ilustratorzy.

Zentralblatt für Bibliothekswesen
1980 nr 2

DNI RADZIECKIEJ KSIĄŻKI DZIECIĘCEJ W NRD

15.XI.1979 r., w dniu radzieckiej książki dziecięcej odbyła się w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Dreźnie konferencja poświęcona radzieckiej literaturze dziecięcej i młodzieżowej. Udział w niej wzięli badacze literatury, pedagodzy, bibliotekarze i studenci.

Der Bibliothekar 1980 nr 2

JANUSZ KORCZAK WE FRANCJI

Miejska biblioteka dla dzieci w Montreuil koło Paryża zorganizowała w letnich miesiącach 1979 r. wystawę książek i dokumentów poświęconą setnej rocznicy urodzin Janusza Korczaka.

Ctenar 1980 nr 2

20 LAT MIĘDZYKRAJOWEGO STOWARZYSZENIA BIBLIOTEK PRAWNICZYCH

International Association of Law Libraries powstało w 1959 r. Jest zawodową

organizacją prawników, specjalistów w dziedzinie informacji prawniczej, bibliotekarzy i bibliografów. Członkowie IALL reprezentują 56 krajów z 5 kontynentów.

UNESCO Journal of Information Science, Librarianship and Archives Administration 1974 nr 4

NOWE CZASOPISMO

W Holandii zaczęło ukazywać się od kwietnia 1979 r. nowe czasopismo poświęcone informacji naukowej. *Journal of Information Science: Principle and Practices*; ukazuje się 6 razy w roku.

FID News Bulletin 1980 nr 1

INFORMATO R ISO

W Genewie ukazało się 3 wydanie ISO Liaisons. Publikacja zawiera angielsko-francuski wykaz 373 międzynarodowych organizacji związanych z komitetami ISO w układzie alfabetycznym, wykaz komitetów i podkomitetów ISO wg ich numerów oraz tablice skrótów nazw organizacji międzynarodowych w języku angielskim i francuskim.

FID News Bulletin 1980 nr 1

Zofia Kolanowska

Z żałobnej karty

ANNA PLECH (1943 — 1980)

Dnia 7 lutego 1980 roku zmarła w Kielcach mgr Anna Plech, starszy bibliotekarz, pracownica Biblioteki Głównej Wyższej Szkoły Pedagogicznej, członek Kieleckiego Koła SBP.

Anna Plech (nazwisko panięskie Wójcik) urodziła się dn. 31.X.1943 r. w Kielcach. Tutaj ukończyła szkołę podstawową i liceum ogólnokształcące. W 1961 roku rozpoczęła studia na Wydziale filologii romańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Dyplom magisterski otrzymała w 1966 r., odbyła wstępny staż asystencki w Katedrze Filologii Romańskiej UJ, rozpoczęła pracę w Bibliotece Jagiellońskiej, prowadząc jednocześnie zleczone zajęcia dydaktyczne w Katedrze Filologii Romańskiej.

W kilka lat później ze względów rodzinnych zmuszona była przerwać pracę zawodową i powrócić do Kielc.

Tu podjęła pracę w Bibliotece Głównej WSP w Oddziale Informacji Naukowej i Bibliograficznej, gdzie od początku wykazywała dużą wiedzę teoretyczną i umiejętności praktyczne. M.in. zebrała materiały i opracowała pierwsze wydawnictwo obrazujące działalność naukową WSP: dwuczęściową bibliografię dorobku naukowego pracowników, do 1978 r. włącznie.

Nie sposób nie wspomnieć o Niej, jako o człowieku o wysokich walorach etycznych. Prawość, niezwykła skromność i sumiennosc w wypełnianiu powierzonych obowiązków, to Jej cechy widoczne na co dzień. Podobnie w kontaktach koleżeńskich — cechowała Ją wielka życzliwość, umiejętność niesienia pomocy, sprawiedliwość w osądach i wierność w przyjaźni.

Żal z powodu Jej odejścia potęguje fakt, że zmarła tak wcześnie i niespodziewanie, placąc najwyższą cenę za upragnione macierzyństwo.

M. Górecka-Lasota

Irena Szaniawska

(8. IX. 1912 – 6. VI. 1980)

Wspomnienie

Wiem, że miałaby mi za złe podawanie tych dat. Bowiem wszyscy, którzy ją znali wiedzieli, że nie zdążyła побыć starszą panią, dopiero zaczęła nowy etap swojego życia, na emeryturze, niewiele zresztą różniący się od poprzedniego etapu pracy zawodowej. Ciągłe zajęta, czynna, pełna projektów na przyszłość. I wtedy właśnie przyszło to, czego każdy człowiek boi się najbardziej: długa choroba i żadnej nadziei na życie.

Ale ja nie mam przed oczami Ireny cierpiącej i skazanej. Wręcz odwrotnie, widzę ją taką, jaką była lub starała się być w swoim aktywnym życiu. Poznałam ją podczas V Zjazdu Bibliotekarzy Polskich. Wysoka, szczupła, w eleganckim kostiumie, z przepyszną grzywą ciemnych włosów, ostrzyżonych po męsku, z mnóstwem karteczek (spraw do załatwienia) przyszpilonych do kłap. Ale nawet te karteczki nosiła z wdziękiem. Była już wówczas dyrektorką Biura Zarządu Głównego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich i opiekuńczym duchem wszystkich kolejnych przewodniczących i sekretarzy generalnych. Nie przewidywałam wówczas, że za dziesięć lat zaznam i ja jej serdeczności i opieki, jako kolejny sekretarz generalny. Tak naprawdę, po wyborach nie bardzo wiedziałam, od czego mam zaczynać to swoje ważne urzędowanie. I wtedy zadzwoniła Irena z propozycją by, jak to z niemiecka określiła, zacząć „amcić” od jutra rana. Ani się obejrzałam jak zredagowałam pod jej okiem swoje pierwsze urzędowe pismo. A potem to już trudno byłoby zliczyć w ciągu czterech lat, ilu dobrych i mądrych rad mi udzieliła, ile guzów i pomyłek dzięki niej zostało mi oszczędzone. Bo Irena należała do tych ludzi, którzy stwarzają wokół siebie taką specjalną mikrostrukturę społeczną, swoim istnieniem ułatwiają życie innym ludziom. Zartem, uśmiechem (a śmiała się często i żywiołowo) czasem jednym gestem rozładują napięcia i złą atmosferę. I choć nie pozostawiają po sobie dzieł naukowych, artystycznych, wielkich budowli ani wynalazków, trudniej się żyje, gdy ich ubywa.

Skąd czerpała tyle optymizmu i pogody, nigdy nie byłam w stanie dociec. Nad swoją przeszłością nie zwykła się rozwodzić. Z nielicznych strzępów naszych rozmów na tematy osobiste wiedziałam, że to jej dorosłe życie nie było wcale takie łatwe. Przedwojenna panienka z dobrego domu, z ukończoną równie dobrą szkołą średnią i z udanym małżeństwem w swej sferze. A po kilku latach wojna i u jej progu śmierć męża, z dala od kraju, wdowieństwo i ciężkie lata okupacji, konspiracja, konieczność zarobkowania na życie. Oczywiście, wszystko to w skali narodu było tak typowe, że wręcz banalne. Ale ileż kobiet w podobnej sytuacji kapitulowało, gorkniało, nie było w stanie się odnaleźć. A Irena zawsze promieniała swoją dojrzałą, pozbawioną jakichkolwiek kompleksów kobiecością. Wolę dobre perfumy niż wykwinny obiad — żartowała nieraz. I w takiej postawie manifestowała się jej żywotność. Ktoś, kto kiedyś opracuje historię Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich nie będzie mógł pominąć Jej barwnej osoby. Choć tak trudno pogodzić się z myślą, że nie będzie już z żadnym sekretarzem ani przewodniczącym po prostu „amcić”.

Jadwiga Kołodziejska

INDEKS 35262

Nakładem Wydawnictwa „Czasopisma Wojskowe”, ul. Grzybowska 77,
00-950 Warszawa, tel. 20-42-85.

Adres redakcji i administracji: Warszawa, ul. Konopczyńskiego 5/7
Papier ilustr. V kl. B/1. Obj. 1,5 ark. druk. 2,5 ark. wyd., nakł. 8000
Wojskowa Drukarnia w Gdyni. Zam. 1152. 1980 r. J-4

